Ἀριθ. 489 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ' Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. 12 Μαΐου 1885

Η ΖΩΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΙΜΟΘΕΟΣ Ο ΓΑΖΑΙΟΣ

Α'

Εἰς τὸν Ἀριστοτέλη ἀνάγεται ἡ ἵδρυσις τῆς ζωολογίας ὡς ἐπιστήμης. Διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ περὶ ζώων ἱστορίας, περὶ μορίων ζώων, περὶ κινήσεως ζώων ἔθηκε τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ λογικῆς δεινότητος καὶ ὀξυνοίας ταξινομήσας τὰς παρατηρήσεις τῆς μακρᾶς αὐτοῦ πείρας καὶ τῆς ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως. Ἀναντιρρήτως δ' οὐκ ὀλίγον συνέτεινεν εἰς τὸ μέγα ἔργον τοῦ φιλοσόφου ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος. Οὗτος εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἠδύνατο ἅμα μὲν νὰ ἐκτιμήσῃ ὡς γνήσιος τοῦ Σταγειρίτου μαθητὴς τὰς μελέτας τοῦ μεγάλου διδασκάλου, ἅμα δὲ νὰ συνεργήσῃ ὡς κοσμοκράτωρ εἰς ὅσον ἔνεστι λυσιτελεστέραν τῶν μελετῶν τούτων διεξαγωγὴν πρὸς τέρψιν μὲν καὶ χαρὰν ἑαυτοῦ, διδασκαλίαν δὲ τοῦ κόσμου ὅλου. Διὸ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Πλινίου ὁ μέγας βασιλεὺς ἔθηκεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀριστοτέλους πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων ἔν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, κυνηγέτας, ὀρνιθοθήρας, ἁλιεῖς, ποιμένας, μελισσοκόμους, ἰχθυοτρόφους καὶ ἰξευτάς, εἰς οὓς ἐδόθη ἡ ἐντολὴ νὰ συλλέγωσι καὶ ἐργάζωνται κατὰ τὰς διαταγὰς καὶ ὁδηγίας τοῦ περιφανοῦς παρατηρητοῦ. Ἡ ἀληθῶς βασιλικὴ αὕτη προστασία ἀνεπλήρωσε κατὰ μέγα μέρος τὰς εὐκολίας ἃς παρέχει εἰς τὸν φυσιοδίφην τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἡ ὕπαρξις μεγάλων βιβλιοθηκῶν, εἰδικῶν φυσιογραφικῶν πινάκων, μεγάλων ζωολογικῶν μουσείων, πρὸς δὲ ἡ ταχύτης καὶ ἡ εὐχέρεια τῆς συγκοινωνίας. Ἐπὶ τοιούτων δὲ βάσεων ἐργασθεὶς ἐγέννησεν ἔργα, ἅτινα παρ' ὅλην τὴν πρόοδον τῶν περὶ τὰ ζῷα μελετῶν ἥτις ἐγένετο διὰ τῶν αἰώνων θεωροῦνται ἔτι καὶ νῦν ἄξια τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἔμεινεν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς συστηματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ζωολογίας. Καὶ δὲν ἔπαυσε μὲν ὁ ἐπιγενέστερος ἑλληνικὸς κόσμος ἀγαπῶν καὶ μελετῶν τὰ ζῷα· ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἔργου μετεβλήθη, τὸ διαπνέον τὸν Σταγειρίτην πνεῦμα τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως μετετράπη εἰς τάσιν πρὸς ἀποταμίευσιν βιωφελῶν περὶ ζωολογίας εἰδήσεων ἢ πολυπράγμονα ζήτησιν τοῦ ἐν τοῖς ζώοις ξένου καὶ παραδόξου. Δὲν ἐμελετῶντο πλέον ἡ ἀνατομικὴ διάπλασις καὶ ἡ φυσιολογικὴ σύστασις τῶν ζώων ὡς τοῦτο ἔπραξεν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ βαίνων καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ συνοψίζων ἐν τοῖς *Ζωϊκοῖς* αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ἀλλ' ἠρευνᾶτο ἡ πρακτικὴ χρησιμότης τῆς κυνηγεσίας τῶν ζώων ἢ τῆς ἁλιείας, ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἀπὸ ἐπικινδύνων θηρίων βλάβης, ἡ θεραπεία κατοικιδίων ζώων, ἢ ἐπεζητοῦντο διηγήσεις περιέργων περὶ ζώων ἱστορημάτων, ἐξεγείρουσαι μᾶλλον τὴν φαντασίαν ἢ φωτίζουσαι τὸν νοῦν. Οὕτως ἔγραψε κατὰ τὸν δεύτερον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ὁ Κολοφώνιος Νίκανδρος εἰς ἡρωϊκοὺς στίχους τὰ *Θηριακὰ* αὐτοῦ, ἅτινα ἔχουσιν ἀντικείμενον τὰ δήγματα δηλητηριωδῶν θηρίων· οὕτως ἐποίησεν ὁ ἐκ Κιλικίας Ὀππιανὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα ἐπικὰ ποιήματα, ὧν αἱ ἐπιγραφαὶ χαρακτηρίζουσι τὴν ὕλην, τὰ *Ἁλιευτικὰ* καὶ *Κυνηγετικά*, εἰς ἃ προσθετέα καὶ τὰ *Ἰξευτικά*. Ἡ δὲ ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀρξαμένη ἐργασία ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν θεραπείαν τῶν κυνῶν καὶ ἵππων συλλεχθεῖσα βραδύτερον κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους ἐχρησίμευσεν εἰς σύνταξιν τῶν περιέργων *Ἱππιατρικῶν* καὶ *Κυνοσοφίων*, ἐν οἷς ἀναγνωρίζομεν ἀξίαν μελέτης ἐγκατάμιξιν τῶν πρακτικῶν πορισμάτων τῆς κτηνιατρικῆς πρὸς τὴν μωρόσοφον πλάνην τῆς λαϊκῆς δεισιδαιμονίας. Τὴν δὲ τάσιν τῆς περισυναγωγῆς παραδόξων ἱστορημάτων περὶ ζώων ἐπιφανέστατα δεικνύει τὸ *περὶ ζώων ἰδιότητος* σύγγραμμα τοῦ Αἰλιανοῦ, ὅστις διὰ δεκαεπτὰ ὅλων βιβλίων καταλέγει περίεργα ἀνέκδοτα καὶ σπάνια ἐπεισόδια ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ζώων, ἄνευ τάξεως καὶ συστήματος, ἐπιδιώκων μᾶλλον τὴν τέρψιν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν ἢ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀναγνώστου. Ἡ δὲ τοιαύτη τάσις τῆς ζωολογικῆς παραδοξογραφίας ἐξηκολούθησε καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις, ὧν κυριώτατος ἀντιπρόσωπος ἐν τῷ εἴδει τούτῳ εἶνε ὁ

Μανουὴλ Φιλῆς κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, συνθεὶς ποίημα ἰαμβικὸν *περὶ ζῴων ἰδιότητος* συγκείμενον ἐξ ἑκατὸν τριῶν κεφαλαίων. Καὶ κατ' αὐτὸν δὲ τὸν ις' αἰῶνα τελευτῶντα Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης ὁ πρότερον μὲν ἐπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης, εἶτα δ' ἀρχιεπίσκοπος Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ἔγραψε ζῳολογικὴν συγγραφὴν τὸν αὐτὸν φέρουσαν χαρακτῆρα. Τὸ ἔργον τοῦτο σώζεται μὲν καὶ ἐν χειρογράφοις, ἐξεδόθη δὲ καὶ τύποις. Ἡ ἔκδοσις τοῦ 1744, γενομένη ἐν Βενετίᾳ παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ, ἣν εἶδον, φέρει τὴν ἐπιγραφὴν « Μερικὴ διάγνωσις » ἐκ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων περὶ φύσεως καὶ » ἰδιωμάτων τινῶν ζῴων, συναθροισθεῖσα παρὰ » τοῦ ἐν ἀρχιερεῦσι λογιωτάτου Δαμασκηνοῦ τοῦ » Στουδίτου. Καὶ τώρα πάλιν μὲ πολλὴν ἐπι- » μέλειαν διορθωμένη καὶ μετατυπωμένη. » Ἡ συνάθροισις αὕτη ἐγένετο ἐκ χωρίων τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Αἰλιανοῦ, τοῦ Φιλῆ καὶ ἄλλων συγγραφέων, ἐπικρατεῖ δ' ὁ χαρακτὴρ τῆς ζητήσεως τῶν σπανίων ζῴων καὶ τῶν παραδόξων ἱστορημάτων.

Εἰς παλαιοτέρους δὲ χρόνους ἀνήκει ἡ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντίας τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐπιφάνιον, βιώσαντα κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα μ. Χ., ἀναφερομένη συγγραφὴ *Περὶ τοῦ Φυσιολόγου*. Αὕτη περιέχει εἰκοσιπέντε κεφάλαια, ἐν ἑκάστῳ τῶν ὁποίων μετὰ σύντομον περιγραφὴν ζῴου τινὸς τετραπόδου ἢ πτηνοῦ, ἕπεται ἑρμηνεία, ἀλλοκότως σχετίζουσα τὴν περιγραφεῖσαν τοῦ ζῴου ἰδιότητα πρὸς χριστιανικήν τινα ἀρετὴν ἣν ὑπεμφαίνει δῆθεν ἐν παραβολῇ ὁ βίος ἢ ὁ χαρακτὴρ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζῴου.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονήσωμεν καὶ δύο περίεργα ποιήματα γεγραμμένα κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον πιθανῶς αἰῶνα εἰς ἀνομοιοτελεύτους πολιτικοὺς στίχους, τὴν *Διήγησιν παιδιόφραστον τῶν τετραπόδων ζῴων* καὶ τὸν *Πουλολόγον*. Καὶ σκοπὸς μὲν ἀμφοτέρων τῶν στιχουργημάτων τούτων εἶνε, ὡς ῥητῶς ἀναγράφεται ἐν τῇ Διηγήσει τῶν τετραπόδων, *ἔρωσις μαθήσεως καὶ πόθου*, παρέχει δ' ἑκάτερον ὑπὸ τύπον ἀστείας συνελεύσεως τῶν τετραπόδων ἢ τῶν ὀρνίθων καὶ ἐν ἀμοιβαίαις τῶν ζῴων τούτων ἀντεγκλήσεσι τὴν γνῶσιν τῶν κυριωτάτων χαρακτήρων ἑκάστου αὐτῶν. Τὰ ποιήματα ταῦτα, γεγραμμένα μετὰ χάριτος καὶ ὑπ' ἀνδρὸς παρατηρητικοῦ, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρακτική τις δημώδης ζῳολογία, ἐν ᾗ ὁ λαὸς εὐφραίνεται καὶ διδάσκεται μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθῶν τὰς κοινοβουλευτικὰς φιλοφρονήσεις τῶν τετραπόδων καὶ ὀρνίθων, συναγελαζομένων τῶν μὲν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ λέοντος, τῶν δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ ἀετοῦ, ὅστις

Κλειτοῦριν εἶχεν καὶ χαρὰν καὶ γάμον τοῦ υἱοῦ του, τὸ πλῆθος ὅλον τῶν ὀρνεῶν εἶχεν το καλεσμένον.

Β'

Εἰς τῶν κυριωτάτων ζῳολόγων τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ὑπῆρξε καὶ Τιμόθεος ὁ ἐκ Γάζης τῆς Συρίας ζήσας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου (491—518 μ. Χ.), ὅστις καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα ἔγραψεν, ὧν σώζονται *κανόνες καθολικοὶ περὶ συντάξεως*. Τὸ ζῳολογικὸν σύγγραμμα τοῦ Τιμοθέου φαίνεται ὅτι ἐκρίνετο ἄξιον λόγου ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων, διότι μνείαν αὐτοῦ ποιοῦνται ὅ τε Σουΐδας καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Τζέτζης. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Τιμοθέου δὲν περιεσώθη ὁλόκληρον, μόνον δ' ἐν ἀπανθίσμασιν εἶνε ἡμῖν γνωστόν. Καὶ μέχρι μέν τινος εἴχομεν μόνον ἐκλογήν τινα γενομένην κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ τυπωθεῖαν τὸ πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Νῦν δὲ πρόκειται ἡμῖν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀποσπάσματα τοῦ Βυζαντίου ζῳολόγου περιληφθέντα ἐν τῇ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τὸν δέκατον αἰῶνα γενομένῃ ἐκλογῇ τῶν ζῳολογικῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἔργου τοῦ Τιμοθέου, οἷον φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων ἀπανθισμάτων αὐτοῦ, εἶνε ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ἑλληνικῇ ζῳολογίᾳ, ἡ τάσις δῆλα δὴ πρὸς τὸ παράδοξον καὶ ξένον. Παραδοξογράφος εἶνε ὁ Τιμόθεος μᾶλλον ἢ παρατηρητής. Ποιεῖται λόγον μᾶλλον περὶ τῶν σπανίων καὶ ἐξωτικῶν ζῴων ἢ περὶ τῶν συνήθων· ἂν δέ ποτε περιγράφῃ κοινὰ ἢ κατοικίδια κτήνη, ἀναλέγει περὶ αὐτῶν ἀλλοκότους προλήψεις καὶ παράδοξα ἱστορήματα. Οὕτω δ' ἡ ζῳολογικὴ αὐτοῦ συλλογὴ ἀποβαίνει λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν δημωδῶν περὶ ζῴων προλήψεων ἐξεταζομένη.

Τῶν δὲ προλήψεων τούτων τινὲς μὲν ἔχουσι παλαιὰν τὴν γένεσιν, ὡς ἀποδεικνύει ὁ συσχετισμὸς αὐτῶν πρὸς τὰς συγγραφὰς τοῦ Ἀππιανοῦ καὶ τὰ ἱστορήματα τοῦ Πλουτάρχου, ἄλλαι δὲ στηρίζονται εἰς μύθους περὶ ζῴων ἀρχαίους. Οὕτω λέγει ὁ Τιμόθεος περὶ τῶν παρδάλεων ὅτι, γυναῖκες οὖσαι τὸ πρότερον, ἦσαν τροφοὶ τοῦ Διονύσου, τοῦ δὲ Πενθέως ἀτιμάσαντος τὸν Διόνυσον, ηὐχήθησαν νὰ γίνωσι θηρία· τελεσθείσης δὲ τῆς εὐχῆς αὐτῶν διεσπάραξαν τὸν ἐξυβριστὴν τοῦ ὑπ' αὐτῶν παιδαγωγουμένου θεοῦ. Περὶ δὲ τοῦ ἀσπάλακος ἀναγράφει τὸν μῦθον, ὅτι οὗτος εἶνε ὁ Φινεύς, ὅστις ἐκ χόλου τοῦ Ἡλίου ἐκκοπεὶς τοὺς ὀφθαλμοὺς μετεβλήθη εἰς ἀσπάλακα, ζῷον μὴ ἀνεχόμενον νὰ καταλίπῃ τὸν ὑποχθόνιον ζόφον, διὸ ἂν ποτε τύχῃ νὰ ἴδῃ αὐτὸν ὁ ἥλιος, ἀδυνατεῖ ὁ ἀσπάλαξ νὰ κρυβῇ πάλιν ὑπὸ τὴν γῆν, πλανᾶται δὲ μάτην ἐπιζητῶν τὸν οἰκεῖον αὐτῷ σκότον.

Περίεργοι δ' εἶνε ἄλλοτε αἱ διηγήσεις περὶ ζῴων ἃς ἀναγράφει ὁ Τιμόθεος κατὰ τὸν τρόπον

τῶν αἰλιανείων ἱστορημάτων. Οὕτω διηγεῖται περί τινος φύλακος καμήλου, ὅτι τύψας ἐκ τύχης τὸ ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ ζῷον ἐγένετο μάρτυς πρωτοφανοῦς ἀποπείρας ἀντεκδικήσεως καὶ αὐτοκτονίας τοῦ ζῴου. Ἡ κάμηλος ἐξ ὀργῆς ζητοῦσα νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φύλακά της, ὑπέβλεπεν εἰς τὴν εὐνὴν ὅπου συνήθως ἐκοιμᾶτο ὁ ἀνήρ. Ἀλλ' οὗτος ἐννοήσας τὴν μελετωμένην ἐκδίκησιν, προσποιεῖται μὲν ὅτι κατεκλίθη, ὑπεκφυγὼν δ' ἔκρυψεν εἰς τὴν εὐνὴν ἀσκὸν πλήρη ἀέρος καὶ ἀπεμακρύνθη ἀποσκοπῶν τὸ μέλλον συμβῆναι. Τότε προσέρχεται εἰς τὴν κοίτην ἡ κάμηλος, μὴ εὑροῦσα δὲ τὸν ὑβριστὴν αὐτῆς, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ὥσπερ εἰς χλεύην ἐγκείμενον τὸν ἀσκόν, βράζουσα ὑπ' ἀγανακτήσεως, τοῦτον μὲν ἀκοντίζει εἰς ὕψος, πλήξασα δὲ τὴν κεφαλὴν κατὰ τῆς φάτνης μόλις οὕτω διὰ τοῦ θανάτου ἐπαύσατο τῆς ὀργῆς.

Ἄλλα δὲ τῶν διηγημάτων τοῦ Τιμοθέου πηγὴν ἔχουσι προφανῶς τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀγροτῶν. Τοιοῦτον εἶνε τὸ περὶ λύκου, ὅτι βορώτατον ὄντα ἡ φύσις μέτρα παιδεύει τροφῆς· διότι λέγεται ὅτι ὅταν γένηται διακορὴς καὶ ὑποπλησθῇ τὴν γαστέρα, ἐξοιδεῖται αὐτοῦ ἡ γλῶσσα καὶ φράσσει τὸν λαιμὸν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ τιμωρεῖται ὁ λύκος διὰ τὴν ἀδηφαγίαν αὐτοῦ. Τοιαύτης πρακτικῆς σοφίας προϊὸν εἶνε καὶ ἡ ἄγρα τῶν ἀσπαλάκων οἵτινες θηρεύονται κατὰ τὸν Τιμόθεον ὑπὸ τῶν γεωπόνων ἀναγκαζόμενοι διὰ τῆς ὁσμῆς πράσου ἢ κρομμύου νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν σκοτεινῶν βαράθρων ἐν οἷς κρύπτονται εἰς τὸ ζαλίζον αὐτοὺς φῶς τοῦ ἡλίου. Καὶ ὁ τρόπος δὲ τοῦ θηρεύειν τὰς ἐλάφους ὃν διηγεῖται φαίνεται παρειλημμένος ἐκ τῆς πράξεως τῶν χρόνων αὐτοῦ· λέγει δῆλα δὴ ὅτι συλλαμβάνονται ὑπὸ τῶν κυνηγῶν περικαλυπτόντων τὸ σῶμα διὰ κλάδων νεοθαλῶν. Ἡ ἔλαφος πλησιάζει πρὸς τὸν περισκεπῆ θηρευτὴν ἐκλαμβάνουσα αὐτὸν ἀντὶ δένδρου καὶ σπεύδουσα ἐπὶ τὰ φύλλα, ἀλλ' ἀγρεύεται πικρῶς πληγεῖσα ὑπὸ τοῦ βέλους ὅπερ ἐκτινάσσει ὁ κυνηγὸς ἔχων ἐκτεταμένον ὑπὸ τὰ φύλλα τὸ τόξον.

Ἐκ τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ἐνδεικνύεται τὸ πρακτικὸν καὶ παρατηρητικὸν τῆς ζῳολογίας τοῦ Τιμοθέου. Ἀλλ' οἱ χαρακτῆρες οὗτοι, ὅταν μάθησίς τις δὲν στηρίζηται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀκριβῆ ζήτησιν τῆς ἀληθείας, εὐκόλως ἐπιφέρουσι τὴν μετάπτωσιν καὶ τὴν εὔπιστον ἀποδοχὴν τῶν πεπλανημένων δοξασιῶν τοῦ ἁπλοῦ λαοῦ. Ἐντεῦθεν βλέπομεν τὸν Γαζαῖον ζῳολόγον ἀζητήτως καὶ μωρῶς ἀναγράφοντα τὰς περὶ ζῴων πίστεις τῶν ἀγροτῶν, πιστεύοντα εἰς τὰς ἀδεσπότους ἰδιότητας τῶν ζῴων τὰς παραδόξους δι' αὐτῶν θεραπείας, τὰς τερατώδεις περὶ αὐτῶν διηγήσεις. Οὕτω δ' ὁ ζῳολόγος γίνεται καὶ ἄκων παραδοξογράφος.

Τοιαῦτα παράδοξα πολλὰ μυθογραφεῖ περὶ τοῦ λύκου. Διηγεῖται ὅτι ὁ λύκος ἂν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ πρότερος τὸν ἄνθρωπον ποιεῖ αὐτὸν ἐνεὸν καὶ ἄφθογγον. Τὸ κατὰ τῶν προβάτων μῖσος τοῦ ζῴου εἶνε οὕτω μέγα, ὥστε οὐδ' αὐτὸς ὁ θάνατος ἐπιφέρει τὴν συνδιαλλαγήν· καὶ ἂν ποτε τύχῃ εἰς κιθάραν ἔχουσαν χορδὰς προβάτων νὰ συμμιγῇ μία χορδὴ λύκου, ταύτην μὲν θέλεις ἀκούσει ὑποφθεγγομένην ἄμουσόν τι καὶ ἀπῳδόν, αἱ δὲ λοιπαὶ χορδαί, αἱ ἀπὸ προβάτου, σιωπῶσιν, ὡςεὶ φοβηθεῖσαι τὴν παρουσίαν τοῦ χαλεποῦ γείτονος. Ὅταν ὁ λύκος νοσήσῃ καὶ στερῆται τροφῆς, διηγεῖται ὁ Τιμόθεος ὅτι ἐσθίει χοῦν καὶ διατηρεῖται διὰ ταύτης τῆς τροφῆς. Ὅπως τις σωθῇ ἀφόβως ἀπὸ τῶν λύκων, ἀρκεῖ νὰ κρεμάσῃ ἀπὸ τοῦ αὐχένος ὀδόντα τούτου τοῦ ζῴου. Ἵππος δὲ φορῶν ὀδόντα λύκου γίνεται ταχύτατος. Κρατῶν ἐν χερσὶν ὠμοπλάτην φρύνου δύνασαι νὰ ἀποκοιμίσῃς τὸν λύκον.

Ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων ζῴων οὐχ ἧττον παράδοξα διηγεῖται ὁ Τιμόθεος. Αἱ παρδάλεις ἀγαπῶσι τὸν οἶνον, ὅστις γίνεται αἴτιος τῆς ἀγρεύσεως αὐτῶν κατὰ τοιοῦτόν τινα τρόπον. Οἱ θηραταὶ πληρώσαντες ἀμφορεῖς οἴνου καταλείπουσιν αὐτοὺς ἐν γῇ ἀνύδρῳ· αἱ δὲ παρδάλεις φθάσασαι αὐτόσε καὶ ἁλισκόμεναι ὑπὸ τῆς δίψης πίνουσιν οἶνον μέχρι κόρου, ὑφ' οὗ μεθυσκόμεναι πίπτουσιν εἰς βαθὺν ὕπνον καὶ συλλαμβάνονται εὐχερῶς. — Περίεργος εἶνε ὁ τρόπος τῆς ὑπεκφυγῆς τῶν κυνῶν. Ὁ φορῶν ὑποδήματα κατεσκευασμένα ἐκ δορᾶς ὑαίνης δύναται νὰ διέλθῃ ἀβλαβὴς διὰ μέσου κυνῶν ὑλακτούντων. Περὶ δὲ τῆς ὑαίνης διηγεῖται καὶ τὸ ἑξῆς παράδοξον· ὅτι κύνα καθήμενον ἐπὶ στέγης δύναται νὰ κρημνίσῃ κάτω ἂν σελήνης ὑπολαμπούσης προσελθοῦσα λάθρα προλάβῃ καὶ πατήσῃ τὴν κατὰ γῆς σκιὰν αὐτοῦ, χωρὶς ὁ κύων μηδὲν νὰ νοήσῃ· ἄλλως ἐννοήσας φεύγει καὶ ἀποκρύπτει τὴν σκιάν του γνωρίζων τί μέλλει νὰ παθῇ. Ἂν δ' ἐντύχῃ ἀνδρὶ κοιμωμένῳ, παραμετρεῖ ἑαυτήν· καὶ ἂν μὲν εὕρῃ ὅτι εἶνε ἐκείνη μακροτέρα, ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ, ἐννοοῦσα ὅτι θὰ ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ· εἰ δὲ μή, ἀντιπαρέρχεται, φοβουμένη τὴν μέλλουσαν αὐτῆς ἧτταν. Ἡ αὐτή, διωκομένη μὲν ἐπ' ἀριστερὰ ὑπὸ τοῦ θηρατοῦ, εἶνε εὐθήρατος, ὁ δ' ἐπὶ δεξιὰ διώκων μάτην θ' ἀγωνισθῇ νὰ την συλλάβῃ.

Οὐκ ὀλίγαι δ' εἶνε αἱ παράδοξοι θεραπεῖαι ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Τιμόθεος. Οὕτω λέγει ὅτι ἡ χολὴ τῆς ὑαίνης ὠφελεῖ εἰς τοὺς πάσχοντας τοὺς ὀφθαλμούς, ἰδίως τὸν χειμῶνα. Λέβης πλήρης ἐλαίου ὅσον τὸ δυνατὸν παλαιοῦ διατήξας ζῶσαν ἀλώπεκα παρέχει σπουδαίας χάριτας εἰς τοὺς πάσχοντας ὑπὸ ποδάγρας. Ὁ μυελὸς τῆς ἐλάφου εἶνε ἤπιον φάρμακον ἐν νόσοις, ἐκ δὲ τοῦ δακρύου αὐτῆς κατασκευάζεται ἡ χαλβάνη ἥτις εἶνε ἀμυντήριον πολλῶν νόσων. Ἡ χολὴ τοῦ ἐχίνου λειαινο-

μένη μετὰ κηροῦ καταφέρει τὰ τεθνηκότα ἔμβρυα.

Ἠθέλομεν ὑπὲρ τὸ δέον ἀπασχολήσει τὸν ἀναγνώστην ἂν κατελέγομεν ἐνταῦθα ἅπαντα τὰ παραδοξα ὅσα περιέχει ἡ συγγραφὴ τοῦ Τιμοθέου, εἰ καὶ μικρὰ εἶνε τὰ περισωθέντα αὐτῆς μέρη. Ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ ὀλίγα ὅσα ἀνεγράψαμεν πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἀκρίτου αὐτοῦ εὐπιστίας. Ὅμως ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι τινὰ τῶν παραδόξων αὐτοῦ ἱστορημάτων ἀναγράφει οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀππιανὸς καὶ ὁ Πλίνιος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Γαληνὸς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης. Πολλὰ δ' αὐτῶν διετηρήθησαν ἀπαραμείωτα παρά τε τοῖς μεταγενεστέροις Βυζαντίνοις καὶ ἴσως καὶ παρ' ἡμῖν.

Γ

Ἀλλ' ἂν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ Τιμόθεος δύναται νὰ κ~ταλεχθῇ μᾶλλον εἰς τοὺς παραδοξογράφους ἢ εἰς τοὺς ζωολόγους, δὲν εἶνε ἀναξία λόγου ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ ἄλλως ἐξεταζομένη. Κυρίως ἄξιαι προσοχῆς εἶνε αἱ συμβολαὶ αὐτοῦ εἰς τὴν γνῶσιν σπανίων τινῶν ζῴων, ὀλίγον γνωστῶν εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους, κυρίως εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, ἢ ὅλως νέων, ὧν πρῶτος αὐτὸς παρέχει τὴν περιγραφήν. Οὐδ' εἶνε τοῦτο ἀνεξήγητον. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρ' ὅλας τὰς χορηγηθείσας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ μαθητοῦ του εὐκολίας δὲν εἶχε τὴν εὐκολίαν νὰ ἴδῃ καὶ σπουδάσῃ τόσα ἤδη ζῴων, ὅσα ὁ ἐπιγενέστερος ῥωμαϊκὸς καὶ βυζαντιακὸς κόσμος, καθ' οὓς χρόνους ἡ μονόνου παγκόσμιος τοῦ κράτους ἔκτασις καὶ ἰσχὺς ὑπεβοήθει τὴν περιεργίαν τῶν φιλοθεαμόνων. Περιοριζόμενοι εἰς ἓν μόνον παράδειγμα λέγομεν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης γνωρίζει τὸν ἱπποπόταμον, τὸν ποτάμιον ἵππον ὡς καλεῖ αὐτόν, ἀλλ' εἶνε λίαν ἀμφίβολον ἂν εἶδε τὸ νειλῷον τοῦτο ζῷον, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τοὺς ἐπὶ Σκαύρου τῷ 52 π. Χ. ἀγῶνας. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ζῷα δὲν εἶδεν ὁ Ἀριστοτέλης οἷα ἔπειτα ἐν Ῥώμῃ καὶ Βυζαντίῳ ἐπεδεικνύοντο εἰς τὰ πλήθη. Οὕτως ὁ Τιμόθεος μετ' ἰδιαζούσης ἀκριβείας ποιεῖται τὴν περιγραφὴν ζῴου ἀγνώστου τῷ Ἀριστοτέλει, τῆς καμηλοπαρδάλεως. Καὶ ταῦτα διότι εἶδε τὸ ζῷον ἐν τῇ πατρίδι του ὁ Γαζαῖος ζωολόγος, ὡς ἀναφέρει, ὅτε διῆλθεν ἐκεῖθεν Ἰνδός τις φέρων δύο καμηλοπαρδάλεις καὶ ἐλέφαντα εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς δῶρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον τὸν Δίκορον. Ὅτι δὲ τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς Βυζαντίνους σπάνιον θέαμα ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μνείας ἥτις γίνεται αὐτῶν καὶ πάλιν ὅτε μετὰ πεντακόσια ἔτη καὶ ὑπερέκεινα προσήχθησαν εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον ἐξ Ἰνδίας καὶ ἐπεδεικνύοντο ἑκάστοτε εἰς τὸν λαὸν ἐπὶ τοῦ θεάτρου *ὡς θαῦμα*. Ἐπ' ἴσης δὲ περιγράφει ὁ Τιμόθεος καὶ τὸν λεόπαρδον καὶ τὸν πάνθηρα καὶ τὴν πάρδαλιν καὶ τὸν ἱππέλαφον καὶ τὴν ἱππότιγριν καὶ τὸν ὄναγρον καὶ τὸν βούβαλον καὶ τὸν σοῦβον καὶ τὸν ῥινόκερων καὶ τὸν σπίγγον καὶ καὶ τὸν ἵππαγρον καὶ τὴν σφίγγα, ζῷα ὧν τινὰ εἶνε ἄγνωστα εἴς τε τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τοὺς μεταγενεστέρους ζωολόγους. Τινῶν ἐκ τῶν ζῴων περὶ ὧν ποιεῖται λόγον οὐδ' αὐτὸ τὸ ὄνομα εἶνε γνωστὸν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς· τοιαῦτα εἶνε ὁ *κορκότης*, ὁ *κατῶβλεψ*, ὁ *ἀρκτόμυς*, ὁ *τυφῶς*, ὡς λέγεται ὁ αἰγύπτιος ὄνος. Τέλος ὁ Τιμόθεος εἶνε ὁ πρῶτος συγγραφεὺς ὁ ποιούμενος λόγον περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων καλουμένων κυνῶν τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, καὶ διεφύλαξε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ κυνείου τούτου εἴδους, ὄνομα νέον εἰς τὰ ἑλληνικὰ λεξικά, ἀλλὰ χαρακτηριστικώτατον, τοῦθ' ὅπερ ἀνεπιφυλάκτως πρέπει εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μεταχειζώμεθα πρὸς δήλωσιν αὐτῶν. Ἰδοὺ τί λέγει αὐτὸς ὁ Τιμόθεος ἔνθα ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐκ μίξεως ἑτερογενῶν κατὰ τὴν θεωρίαν του προερχομένων νέων ζῴων· «οἶδα δὲ καὶ ἄρκτον » κυνὶ συνελθοῦσαν, ἐξ ὧν ἕλκει τὸ γένος ἃς κα- » λοῦσιν ἀρκτόκυνας, αἳ καὶ τὰ ἤθη κατὰ τὰς » Ἄλπεις ἔχουσι.» Τί ἄλλο εἶνε ἡ *ἀρκτοκύων* ἡ κατὰ τὰς Ἄλπεις διαβιοῦσα παρὰ τὸν κύνα τοῦ ἁγίου Βερνάρδου;

Τοιαύτη ἡ συγγραφὴ τοῦ Τιμοθέου, ἣν γνωρίζων ὁ Σουΐδας διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν αὐτῇ ζήτησιν τοῦ παραδόξου καὶ περιέργου ἔγραψεν ὅτι ὁ Γαζαῖος ζωολόγος συνέταξε βιβλίον *περὶ ζῴων τετραπόδων θηρίων τῶν παρ' Ἰνδοῖς καὶ Ἄραψι καὶ Αἰγυπτίοις καὶ ὅσα τρέφει Λιβύη καὶ περὶ ὀρνέων ξένων τε καὶ ἀλλοκότων καὶ ὄφεων*. Ἂν δὲ ταύτην, ὡς φαίνεται πιθανόν, τὴν συγγραφὴν τοῦ Τιμοθέου ἐννοῇ ὁ Σουΐδας καὶ οὐχὶ ἄλλο αὐτοῦ ζωολογικὸν βιβλίον, τὸ ἔργον τοῦ Τιμοθέου ἦτο κατ' ἀρχὰς γεγραμμένον εἰς στίχους, ὡς καὶ τὰ Ἁλιευτικὰ καὶ τὰ Κυνηγετικὰ τοῦ Ὀππιανοῦ. Ἀλλ' ἐν ταῖς σωζομέναις τὴν σήμερον μεταγενεστέραις ἐκλογαῖς ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ πλὴν ποιητικῶν τινων λέξεων οὐδὲν ἄλλο περιεσώθη ἴχνος τῆς πρώτης ἐμμέτρου συνθέσεως. Καὶ τὸ μὲν ζήτημα τοῦτο θὰ ἐπασχολήσῃ εἰδικώτερον τοὺς φιλολάγους γνωριζομένου εὐρύτερον τοῦ Τιμοθέου μετὰ τὴν γενομένην δημοσίευσιν τῆς κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου συνταχθείσης Συλλογῆς τῆς περὶ ζῴων ἱστορίας[1]. Ἐνταῦθα δ' ἐρρήθησαν ὅσα ἐθεωρήθησαν ἀρκετὰ ὅπως γνωρίσωσιν οἱ ἀναγνῶσται τῆς *Ἑστίας* τὸ τέως σχεδὸν πάντως ἄγνωστον ἔργον τοῦ Ἕλληνος ζωολόγου.

Σπυρ. Π. Λαμπρος

[1] Supplementum Aristotelicum editum consilio et auctoritate academiae litterarum regiae Borussicae. Vol. I. pars I. Excerptorum Constantini de natura animalium libri duo. Aristophanis historiae animalium epitome sabjunctis Aeliani Timothei aliorumque eclogis. Edidit Spyridon P. Lambros. Berolini. MDCCCLXXXV.

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία **Γεωργίας Σάνδ**.—Μετάφρασις **Α. Β.**)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Κυρίαν Καμίλλην Ἐδδέρ.

Ἐν Παρισίοις, τῇ 15 Μαρτίου 1845.

Ἀλήθεια, ἀγαπητή μου ἀδελφή, καθὼς σοῦ προέγραφα, εἶμαι ἐγκατεστημένη λαμπρά. Ἔχω εὔμορφον δωμάτιον, ὡραίαν φωτιάν, ἅμαξαν, ὑπηρέτας, καὶ φαγητὸν θαυμάσιον. Ὀλίγην θέσιν ἂν ἔχω, ἠμπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι εἶμαι πλουσία καὶ μαρκησία, ἀφοῦ εἶμαι πάντοτε σχεδὸν πλησίον τῆς γραίας μου κυρίας καὶ συμμερίζομαι ἀναγκαίως ὅλας τὰς ἀναπαύσεις τῆς ζωῆς της.

Μὲ μέμφεσαι ὅτι σοῦ γράφω πολὺ σύντομα γράμματα. Ὁ λόγος εἶνε ὅτι ἕως τώρα εἶχα πολὺ ὀλίγον καιρὸν διαθέσιμον. Ἀλλὰ τέλος πάντων ἡ μαρκησία, ἥτις ἤθελε, νομίζω, νὰ μὲ δοκιμάσῃ κἄπως, φαίνεται νὰ ἐννόησεν ὅτι τῆς εἶμαι εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένη καὶ μοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀποσύρωμαι τὸ μεσονύκτιον. Θὰ ἠμπορῶ λοιπὸν νὰ ὁμιλῶ μαζύ σου, χωρὶς ν' ἀναγκάζωμαι νὰ πλαγιάζω εἰς τὰς τέσσαρας τὸ πρωΐ, διότι ἡ μαρκησία δέχεται ἕως εἰς τὰς δύο, καὶ μὲ ἐκράτει ἀκόμη μίαν ὥραν ἀργότερα διὰ νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα εἴχομεν ἰδεῖ αὐτό, σοῦ ὁμολογῶ, ὅπως τὸ ὡμολόγησα καὶ εἰς αὐτήν, εἶχεν ἀρχίσει νὰ μὲ κουράζῃ πολύ. Ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξύπνουν κ' ἐγὼ ἀργά, ὅπως αὐτή. Ὅταν ὅμως ἔμαθεν, ὅτι ἤμην πάντοτε ἐξυπνη εἰς τὰς ἕξ, καὶ δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ κοιμηθῶ ἐκ νέου, ἐφάνη ἐπιεικὴς πρὸς τὸ *ἐπαρχιωτικὸν αὐτὸ ἐλάττωμα*. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν πρωΐ καὶ ἑσπέρας εἶμαι ἰδική σου, ἀγαπητή μου Καμίλλη.

Ναί, τὴν ἀγαπῶ, τὴν ἀγαπῶ πολύ, τὴν γραῖαν αὐτήν. Ἔχει μέγα δι' ἐμὲ θέλγητρον, καὶ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ πνεύματός μου, προέρχεται πρὸ πάντων ἐκ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς καθαρότητος τοῦ ἰδικοῦ της. Ἔχει βεβαίως προλήψεις, καὶ ἰδέας πολλάς, τὰς ὁποίας οὔτε ἔχω οὔτε θὰ ἔχω ποτέ μου· ἀλλὰ δὲν τὰς ὑποκρίνεται· καὶ αἱ ἀντιπάθειαι, τὰς ὁποίας ἐκφράζει, δὲν τρομάζουν, διότι καὶ αὐταὶ αἱ προκαταλήψεις της εἶνε πλήρης χρηστότητος καὶ καλῆς πίστεως.

Ἔπειτα ἀπὸ τριῶν ἤδη ἑβδομάδων, καθ' ἃς βλέπω τὸν μεγάλον κόσμον—διότι ἡ μαρκησία, χωρὶς νὰ δίδῃ ἑορτάς, δέχεται πολλὰς ἐπισκέψεις καθ' ἑσπέραν—παρατηρῶ γενικήν τινα ἀσημότητα καὶ οὐδαμινότητα, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶχα φαντασθῆ ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἐπαρχίας μου. Σὲ βεβαιῶ, ὅτι μεθ' ὅλους τοὺς καλοὺς των τρόπους καὶ μὲ τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ὑπεροχήν των, οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ εἶνε φοβερὰ ἀσήμαντοι. Δὲν ἔχουν πλέον γνώμην περὶ οὐδενὸς πράγματος, παραπονοῦνται δι' ὅλα καὶ δι' οὐδὲν εὑρίσκουν θεραπείαν. Κακολογοῦν ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ ἔχουν μὲ ὅλους καλά· ἀγανάκτησις δὲν ὑπάρχει πλέον ἀλλὰ μόνον κακολογία. Προλέγουσιν ὅμως ἀδιακόπως τρομερὰς καταστροφάς, καὶ ζῶσιν ὡς ἂν ἀπήλαυον πληρεστάτην ἀσφάλειαν. Εἶνε κενοὶ καὶ κοῦφοι ὡς ἡ ἀβεβαιότης, ὡς ἡ ἀδυναμία, ἐν μέσῳ δὲ τῶν τεταραγμένων αὐτῶν πνευμάτων καὶ τῶν τετριμμένων πεποιθήσεων ἀγαπῶ τὴν γραῖαν αὐτὴν μαρκησίαν, ἥτις ἔχει τόσον ἀνυποκρίτους τὰς ἀντιπαθείας της καὶ εἶνε τόσον εὐγενῶς εὐπρόσιτος εἰς πάντα συμβιβασμόν. Μοῦ φαίνεται ὅτι βλέπω πρόσωπόν τι τοῦ ἄλλου αἰῶνος, θηλυκόν τινα δοῦκα Σαὶν-Σιμών, τηροῦντα τὸ σέβας τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ θρησκείας καὶ οὐδόλως ἐννοοῦντα τὴν ἰσχὺν τοῦ χρήματος, ἐναντίον τῆς ὁποίας τοσοῦτον ἀσθενῶς καὶ τοσοῦτον ψευδῶς διαμαρτύρονται οἱ περὶ αὐτόν.

Εἰξεύρεις δὲ πόσον, τὸ κατ' ἐμέ, μ' ἀρέσει ἡ καταφρόνησις τῶν χρημάτων! Αἱ δυστυχίαι μου δὲν μὲ μετέβαλον, διότι δὲν ὀνομάζω χρῆμα τὸ ἱερὸν αὐτὸ πρᾶγμα, τὸν μισθὸν τὸν ὁποῖον κερδίζω ὑπερηφάνως καὶ κἄπως ἀλαζόνως, τὴν στιγμὴν αὐτήν. Αὐτὸ εἶνε καθῆκον, εἶνε ἐξασφάλισις τῆς τιμῆς. Καὶ ἡ πολυτέλεια αὐτή, ὅταν εἶνε συνέχεια ἢ ἀμοιβὴ βίου ἀνωτέρου, δὲν μοῦ ἐμπνέει τὴν φιλοσοφικὴν ἐκείνην περιφρόνησιν, ἥτις ἐγκρύπτει πάντοτε ὀλίγον φθόνον. Ἀλλ' ὁ πλοῦτος ὁ ἐπιζητούμενος, ὁ ποθούμενος, ὁ ἐπιδιωκόμενος καὶ ἀγοραζόμενος ἀντὶ πάσης τιμῆς διὰ κενοδόξων συνοικεσίων, δι' εὐστροφίας τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως, διὰ κληρονομικῶν οἰκογενειακῶν ῥαδιουργιῶν, αὐτὸ ἀναντιρρήτως εἶνε τὸ ῥυπαρὸν χρῆμα, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο φρονῶ κ' ἐγὼ ὅπως ἡ μαρκησία, ἥτις οὐδέποτε συγχωρεῖ τοὺς ἐκ συμφέροντος ἀσυμφώνους γάμους, καὶ πᾶσαν ἄλλην ταπείνωσιν δημοσίαν ἢ ἰδιωτικήν.

Διὰ τοῦτο δὲ ἡ μαρκησία βλέπει καθ' ἑκάστην, χωρὶς λύπην καὶ χωρὶς τρόμον, νὰ πίπτῃ εἰς τὸ βάραθρον ὅλη της ἡ περιουσία. Σοῦ ὡμίλησα ἤδη περὶ τούτου. Σοῦ εἶπα ὅτι ὁ δοὺξ Ἀλερίας ὁ πρῶτός της υἱός, τὴν κατέστρεφε, ἐνῷ ὁ δεύτερος, ὁ μαρκήσιος, ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου της συζύγου τὴν ἐπεριποιεῖτο διὰ πάσης θεραπείας κ' ἐχορήγει ἀφθόνως, ἵνα καθιστᾷ τὸν βίον της ὅλως ἄνετον.

Πρέπει νὰ σοῦ ὁμιλήσω τώρα περὶ τῶν δύο αὐτῶν κυρίων, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγας μόνον λέξεις σοὶ ἔγραψα μέχρι τοῦδε. Τὸν μαρκήσιον εἶδον τὴν πρώτην εὐθὺς ἡμέραν τῆς ἐγκαταστάσεώς μου. Καθ' ἡμέραν, ἀπὸ τῆς, μεσημβρίας μέχρι τῆς μιᾶς, καὶ καθ' ἑσπέραν ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἔρχεται εἰς τῆς μητρός του. Ἐκτὸς δὲ τούτου γευματίζει ἐκεῖ

πολὺ συχνά. Ἔλαβα λοιπὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν παρατηρήσω, καὶ πιστεύω ὅτι τὸν γνωρίζω ἤδη ἀρκετὰ καλά.

Εἶνε νέος ἀνὴρ, ὅστις μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρξε νέος. Ἔχει ὑγείαν ἀδύνατον, καὶ τὸ πνεῦμά του, τὸ ὁποῖον εἶνε ὑψηλὸν καὶ πολὺ καλὰ μορφωμένον, φαίνεται παλαιὸν ἐναντίον λύπης κρυφίας ἢ φυσικῆς τινος τάσεως πρὸς τὴν μελαγχολίαν. Ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τις ἐξωτερικὸν ὀλιγώτερον ἔκτακτον ἐκ πρώτης ἀπόψεως καὶ συμπαθέστερον καθ' ὅσον ἀποκαλύπτεται ἡ φυσιογνωμία του. Δὲν εἶνε οὔτε ὑψηλὸς οὔτε κοντός· οὔτε εὔμορφος, οὔτε ἄσχημος. Ἡ ἐνδυμασία του δὲν εἶνε οὔτε ἐπιμελημένη οὔτε παρημελημένη. Φαίνεται ὅτι ἔχει φυσικὴν ἀποστροφὴν πρὸς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν βλεμμάτων. Ἐν τούτοις παρατηρεῖ τις ἀμέσως ὅτι δὲν εἶνε κοινὸς ἄνθρωπος. Αἱ ὀλίγαι λέξεις, τὰς ὁποίας σοῦ λέγει, ἔχουσι λεπτὸν καὶ βαθὺ τὸ νόημα, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του, ὁσάκις δὲν τοὺς στενοχωρῇ ἡ δειλία, εἶνε τόσον ὡραῖοι, τόσον ἀγαθοί, τόσον νοήμονες, ὥστε μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ἀπήντησα ἄλλους ὁμοίους.

Ἡ πρὸς τὴν μητέρα του διαγωγή του εἶνε θαυμασία καὶ τὸν χαρακτηρίζει ὁλόκληρον. Ἐδαπάνησε πολλὰ ἑκατομμύρια, ὁλόκληρον τὴν ἰδίαν του περιουσίαν, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰς τρέλλας τοῦ πρωτοτόκου, χωρὶς κἂν νὰ συνοφρυωθῇ, ἀδιστάκτως, χωρὶς παρατήρησιν, χωρὶς λύπην ἢ ἀγανάκτησιν. Ὅσον ἡ μήτηρ του ὑπῆρξεν ἀσθενὴς πρὸς τὸν ἀχάριστον καὶ μισητὸν ἐκεῖνον υἱόν, τόσον ὁ μαρκήσιος ἐφάνη φιλόστοργος καὶ πλήρης ἀφοσιώσεως. Βλέπεις, ὅτι ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ ἐκτιμήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, καὶ τὸ κατ' ἐμὲ αἰσθάνομαι πρὸς αὐτὸν εἶδός τι σεβασμοῦ.

Ἐκτὸς δὲ τούτου ἔχει πολὺ εὐάρεστον τὴν συναναστροφήν. Οὐδέποτε σχεδὸν ὁμιλεῖ μεταξὺ πολλῶν· μεταξὺ οἰκείων ὅμως, καὶ ἀφοῦ νικήσῃ τὴν συστολήν του, λαλεῖ μὲ πολὺ θέλγητρον. Δὲν εἶνε ἁπλῶς πεπαιδευμένος, ἀλλὰ πολυμαθέστατος. Νομίζω ὅτι πάντα ἀνέγνωσε, διότι ἐφ' οἱουδήποτε θέματος τὸν προκαλέσῃ τις, ὁμιλεῖ σπουδαίως καὶ φαίνεται ὅτι ἐνεβάθυνε. Ἡ συνομιλία του εἶνε τόσον ἀναγκαία εἰς τὴν μητέρα του, ὥστε ὁσάκις ὑπόθεσίς τις παρεμποδίζῃ ἢ βραχύνῃ τὴν συνήθη του ἐπίσκεψιν, εἶν' ἐκείνη ἀνήσυχος καὶ ἀμίλητος ὅλην τὴν ἐπίλοιπον ἡμέραν.

Τὸ κατ' ἀρχὰς ὅταν τὸν ἔβλεπον εἰσερχόμενον τὸ πρωὶ εἰς τῆς μητρός του, ἀπεσυρόμην ἐκ διακρίσεως, τόσῳ μᾶλλον ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος καὶ ἑπομένως καθ' ὑπερβολὴν μετριόφρων, ἐφαίνετο πτοούμενος τὴν παρουσίαν μου. Τοῦτο βεβαίως μ' ἐτίμα πολύ. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς τέσσαρας ἡμέρας ἐνεθαρρύνθη τόσον, ὥστε μὲ ἠρώτητε προσηνῶς διατί μὲ ἔτρεπεν εἰς φυγήν. Δὲν θὰ ἐνόμιζα τοῦτο ἀρκετόν, ἵνα μείνω καὶ στενοχωρήσω ὁπωσδήποτε τὰς μεταξὺ μητρὸς καὶ υἱοῦ διαχύσεις· ἀλλὰ μὲ παρεκάλεσε καὶ αὐτὴ νὰ μὴν ἀναχωρήσω, καὶ ἐπέμεινε μάλιστα, καὶ μοὶ ἔδωκε κατόπιν καὶ τὸν λόγον, μὲ τὴν συνήθη της εἰλικρίνειαν. Ἰδοὺ ὁ παράδοξος αὐτὸς λόγος:

—Ὁ υἱός μου, μὲ εἶπεν, εἶνε πνεῦμα μελαγχολικόν· ἐγὼ δὲν ἔχω αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα. Εἶμαι σκυθρωπὴ ἢ ζωηρά, ἀλλ' οὐδέποτε ρεμβώδης, καὶ ὁ μελαγχολικὸς ρεμβασμὸς τῶν ἄλλων μὲ πειράζει· τοῦ υἱοῦ μου μὲ λυπεῖ, μὲ ἀνησυχεῖ. Ποτὲ δὲν κατώρθωσα νὰ τὸν συνειθίσω. Ὅταν τὸ ἑσπέρας μὲ περικυκλοῦσι δεκαπέντε ἢ εἴκοσιν ἄνθρωποι, εἶνε κατευχαριστημένος, καὶ ἀποσύρεται εἰς μίαν γωνίαν. Δὲν ἀπολαύω δὲ πραγματικῶς τὸ πνεῦμά του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν μόνην μου εὐτυχίαν καὶ εὐχαρίστησιν, εἰμὴ ὁσάκις εἶνε παρὼν τρίτος τις, καὶ ἰδίως ἄνθρωπος δικεκριμένος. Τότε ὁ μαρκήσιος ἀποφασίζει νὰ γείνῃ εὐχάριστος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἀβροφροσύνης, ἔπειτα κατ' ὀλίγον ἐκ φιλαυτίας, μολονότι οὐδὲ κἂν τὸ αἰσθάνεται. Ἐν ὀλίγοις, εἶνε ἄνθρωπος ὅστις ἔχει ἀνάγκην νὰ περισπᾶται ἀπὸ τοὺς διαλογισμούς του. Εἶνε δὲ τόσον περιποιητικὸς πρὸς ἐμέ, ὥστε οὔτε τὸ δικαίωμα οὔτε τὴν θέλησιν ἔχω νὰ κάμω ἐγὼ αὐτὸν τὸν ἀγῶνα· ἐνῷ ἡ παρουσία τρίτου τινὸς προσώπου, τὸ ὁποῖον φαίνεται μόνον ὅτι τὸν ἀκούει, χωρὶς νὰ ὁμιλῇ, τὸν ἀναγκάζει νὰ ὁμιλῇ ὀλίγον, διότι φοβεῖται μὲν μήπως φανῇ σχολαστικός, ὁμιλῶν πολλά, φοβεῖται ὅμως περισσότερον μὴ φανῇ προσπεποιημένος μένων βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του. Διὰ τοῦτο, ἀγαπητή μου, μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν, καὶ εἰς τοὺς δύο μας, νὰ μὴ μᾶς ἀφίνετε παρὰ πολὺ μόνους.

—Ἐν τούτοις, κυρία, τῆς ἀπήντησα, ἂν ἔχετε τυχὸν νὰ ὁμιλήσετε ὅλως ἰδιαίτερα πράγματα, πῶς νὰ τὸ μαντεύσω;

Μοῦ ὑπεσχέθη τότε, ἂν αὐτὸ συμβῇ, νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ ἐρωτῶσά με, ἂν τὸ *ἐκκρεμὲς δὲν πηγαίνει ὀπίσω.*

Γ'.

Συνέχεια τῆς πρὸς τὴν Κ. Ἐδβὲρ ἐπιστολῆς.

Ἐξακολουθῶ τὴν ἐπιστολήν μου, τὴν ὁποίαν ὁ ὕπνος μὲ ἠνάγκασε χθὲς νὰ διακόψω. Ἐπειδὴ δὲ εἶνε μόνον ἐννέα ἡ ὥρα, καὶ δὲν βλέπω τὴν μαρκησίαν πρὸ τῆς μεσημβρίας, ἔχω καιρὸν νὰ συμπληρώσω ὅλας τὰς λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι θὰ σοὶ δώσουν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς θέσεώς μου.

Μοὶ φαίνεται ὅμως ὅτι ἀρκετὰ σοῦ περιέγραψα τὸν μαρκήσιον, καὶ ὅτι δύνασαι κάλλιστα νὰ τὸν φαντασθῇς. Διὰ ν' ἀπαντήσω δὲ εἰς ὅλας σου τὰς ἐρωτήσεις, θὰ σοῦ εἰπῶ πῶς περνοῦν αἱ ἡμέραι μου.

Τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον ἦτο κάπως βαρύ, σοῦ τὸ ἐξομολογοῦμαι τώρα ὅτε κατώρθωσα μίαν ἀναγκαίαν τροποποίησιν. Ἠξεύρεις πόσην ἀνάγκην ἔχω κινήσεως, καὶ πόσον ἐνεργητικὴ ἦτο ἡ ζωή μου ἀπὸ τὴν ἡλικίαν ἓξ ἐτῶν. Ἀλλ' ἐδῶ δυστυχῶς οὔτε οἰκίαν εἶχα νὰ συγυρίσω καὶ νὰ διατρέξω ἑκατοντάκις τῆς ἡμέρας, οὔτε παιδία νὰ περιπατήσω καὶ νὰ παίξω μαζύ των, οὔτε κἂν ἕνα σκύλον νὰ τρέξω μαζὺ του ἐπὶ προφάσει ὅτι τὸν διασκεδάζω. Ἡ μαρκησία ἀποστρέφεται τὰ ζῶα. Ἐξέρχεται δὲ μόνον ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, καὶ διατρέχει ἐφ' ἁμάξης τὴν λεωφόρον τῶν Ἠλυσίων. Τοῦτο ὀνομάζει κίνησιν. Ἀσθενὴς καὶ μὴ δυναμένη ν' ἀναβαίνῃ τὴν κλίμακα, ἂν δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ὑπηρέτου,—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον φοβεῖται πολύ, διότι τὴν ἀφῆκαν ποτὲ νὰ πέσῃ —δὲν ἀνταποδίδει ἐπισκέψεις. Διάγει τὴν ζωήν της δεχομένη. Ὅλη της ἡ ἐνεργητικότης, ὅλος ὁ χυμὸς οὕτως εἰπεῖν τῆς ζωῆς της, εἶνε εἰς τὴν κεφαλήν της καὶ εἰς τοὺς λόγους της. Ὁμιλεῖ ὡραιότατα καὶ τὸ γνωρίζει· ἀλλὰ δὲν ὑπερηφανεύεται δι' αὐτό, καὶ συλλογίζεται μᾶλλον νὰ εἴπῃ τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματά της παρὰ ν' ἀκουσθῇ.

Εἶνε, ὡς βλέπεις, φύσις ἐνεργὸς καὶ ἔχει παράδοξον ζέσιν εἰς τὰς γνώμας της ἐπὶ παντὸς πράγματος, καὶ ἐπὶ ἐκείνων ἀκόμη ἅτινα εἰς ἐμὲ φαίνονται πάντη ἀδιάφορα. Δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρξε ποτέ της εὐτυχής· δὲν εἶνε δὲ καὶ εὔκολος ἡ εὐτυχία ὡς τὴν θέλει, καὶ μ' ὅλον τὸ γόητρον αὐτῆς, θὰ ἦτο ἀληθὴς κόπος διαρκὴς καὶ ἀδιάλειπτος μετ' αὐτῆς συμβίωσις. Αἱ χεῖρές της εἶν' ἐντελῶς ἀργαί· ἔχει ἐν τούτοις ἱκανῶς ὀξεῖαν τὴν ὅρασιν καὶ τοὺς δακτύλους εὐκινήτους ἀκόμη, διότι παίζει πολὺ καλὰ κλειδοκύμβαλον. Ἀλλ' ἀποστρέφεται πᾶν ὅ,τι διακόπτει τὸν διάλογον, καὶ οὔτε μουσικὴν οὔτε ἀνάγνωσιν μοῦ ἐζήτησε μέχρι τοῦδε. Λέγει ὅτι ἐπιφυλάττει τὴν ἱκανότητά μου διὰ τὴν ἐξοχήν, ὅπου ἔχει ὀλιγώτερον κόσμον, καὶ ὅπου μεταβαίνομεν μετὰ δύο μῆνας. Δὲν βλέπω τὴν ὥραν πότε θὰ ὑπάγωμεν, διότι ὁ φυσικὸς ἐδῶ βίος εἶνε πολὺ περιωρισμένος. Ἔπειτα ἡ ἀγαθὴ αὐτὴ μαρκησία ἔχει συνήθειαν νὰ ζῇ ἐντὸς θερμοκρασίας ἀληθῶς ἀφρικανικῆς. Εἶνε δὲ γεμάτη ἀπὸ ἀρώματα καὶ τὸ δωμάτιόν της πλῆρες πάντοτε ἀνθέων μὲ ὀσμὴν βαρυτάτην. Εἶνε εὔμορφον τὸ θέαμα, ἀλλὰ καταντᾷ νὰ μὴν ἠμπορῇ τις ν' ἀναπνεύσῃ.

Ἐκτὸς τούτου πρέπει νὰ μένῃ τις ἀργὸς ὡς αὐτή. Ἐδοκίμασα τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ κεντῶ πλησίον της· ἀλλ' εἶδα εὐθὺς ὅτι τῆς ἐπείραζε τὰ νεῦρα. Μὲ ἠρώτα ἂν εἶχα ἡμερομίσθιον νὰ κερδήσω, ἂν ἡ ἐργασία μου ἦτο πολὺ κατεπείγουσα, πολὺ ἀναγκαία, καὶ μὲ ἀπησχόλει κάθε στιγμήν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀφήσω τὴν ἐργασίαν μου ἥτις τὴν ἐτάραττε. Τέλος ἠναγκάσθην νὰ τὴν παραιτήσω, διότι ἀλλέως θὰ ἠσθένει. Μὲ ηὐχαρίστησε δι' αὐτό, καὶ διὰ νὰ προλάβῃ πᾶσαν νέαν μου ἀπόπειραν, μοῦ ἐξήγησεν ἀφελῶς τὰς ἰδέας της. Ἰσχυρίζεται ὅτι αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἀσχολοῦν τὰς χεῖράς των καὶ τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς ἐργόχειρα, δαπανοῦν εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν πολὺ περισσότερον πνεῦμα παρ' ὅσον φαντάζονται. Τοιουτοτρόπως, λέγει, ἀποκτηνοῦνται διὰ ν' ἀποφεύγουν τὴν πλῆξιν τῆς ζωῆς. Ἐννοεῖ τὸ πρᾶγμα μόνον διὰ τὰς πτωχὰς καὶ τὰς καταδίκους. Ἔπειτα διώρθωσε κἄπως τοὺς λόγους της, προσθέτουσα ὅτι τὸ ἐργόχειρον μὲ καθίστα ὁμοίαν μὲ θαλαμηπόλον, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ φαίνωμαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους δέχεται φίλη της μᾶλλον καὶ σύντροφός της. Μὲ ἀναγκάζει λοιπὸν νὰ ὁμιλῶ, καὶ μὲ ἐρωτᾷ συχνότατα διὰ νὰ μὲ κάμῃ *νὰ δείκνυω τὸ πνεῦμά μου,* πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀποφεύγω, διότι διόλου δὲν αἰσθάνομαι νὰ ἔχω πνεῦμα, ὅταν μὲ βλέπουν καὶ μὲ ἀκούουν.

Κάμνω ἐν τούτοις ὅ,τι δύναμαι διὰ νὰ κινοῦμαι κἄπως, καὶ λυποῦμαι πολύ, ὅτι ἡ γραῖα μου φίλη, ἀφοῦ φίλην μὲ θέλει, δὲν δέχεται νὰ τῆς κάμω τὴν ἐλαχίστην ὑπηρεσίαν. Τοὐναντίον, καλεῖ τὴν θαλαμηπόλον της, διὰ νὰ τῆς δώσῃ τὸ μανδήλιόν της, ἂν τῆς πέσῃ χαμαὶ καὶ δὲν προφθάσω νὰ τὸ ἁρπάσω, καὶ μὲ μέμφεται μᾶλλον διὰ τὴν ὑπερβολικήν μου ἀφοσίωσιν, χωρὶς νὰ βλέπῃ πόσον ὑποφέρω, διότι μοῦ λείπει οἱαδήποτε ἀφοσιώσεως ἀφορμή.

Ἀπορεῖς βεβαίως, διατὶ μὲ προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της. Νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ. Δὲν δέχεται πρὸ τῶν τεσσάρων· ἕως τότε δέ, ἅμα δηλαδὴ ἀναχωρήσῃ ὁ μαρκήσιος, ἀκούει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐφημερίδων καὶ κάμνει τὴν ἀλληλογραφίαν της. Ἐγὼ δέ, ἐννοεῖται, τῆς ἀναγινώσκω καὶ τῆς γράφω. Διατὶ δὲν ἀναγινώσκει οὔτε γράφει μόνη, ἀγνοῶ, ἐνῷ δύναται κάλλιστα νὰ τὸ κάμῃ. Ὑποθέτω ὅτι ἀποστρέφεται φοβερὰ τὴν μοναξίαν, καὶ ὅτι δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πολεμήσῃ τὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν τῆς ἐμπνέει δι' ἀσχολίας οἱαεδήποτε. Ἔχει βεβαίως ἐντός της κἄτι τί ἀλλόκοτον, τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται, κρυπτόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας της ἢ τοῦ ἐγκεφάλου της. Ἴσως εἶνε ὀργανισμὸς τὸν ὁποῖον διέστρεψαν κἄπως αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις. Δὲν τὴν ἐδίδαξαν ἴσως νὰ ἐργάζεται, καὶ δὲν δύναται πιθανῶς οὐδὲ νὰ σκεφθῇ κἂν ὁσάκις εἶνε μόνη.

Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὅταν τὴν μεσημβρίαν εἰσέρχωμαι εἰς τὸ δωμάτιόν της, τὴν εὑρίσκω ὅλως διόλου διάφορον παρ' ὅ,τι τὴν ἀφῆκα τὴν προτεραίαν ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης της. Φαίνεται δὲ ὡς νὰ γηράσκῃ κατὰ δέκα ἔτη κατὰ πᾶσαν

νύκτα. Ἠξεύρω ὅτι αἱ θαλαμηπόλοι της τὴν στολίζουν ἐπὶ πολλὰς ὥρας, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδ' ἀποτείνει κἂν πρὸς αὐτὰς τὸν λόγον, διότι περιφρονεῖ φοβερὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅσοι ἔχουν χυδαίαν τὴν ὁμιλίαν. Τόσον τὴν στενοχωρεῖ ἡ παρουσία τῶν ταλαιπώρων αὐτῶν ὑπηρετριῶν, — ἴσως δὲ πάσχει καὶ ἀϋπνίας τῶν ὁποίων ἡ πλῆξις θὰ εἶνε ἀπελπιστική, — ὥστε εἶνε κάτωχρος καὶ σχεδὸν ἡμίνεκρος, ὅταν τὴν πλησιάζω. Ἀλλὰ μετὰ δέκα λεπτὰ οὐδὲ τῆς φαίνεται πλέον, ἐξυπνᾷ, ἀναζῇ, καὶ ὅταν ὁ μαρκήσιος ἔρχεται, ἀνέκτησεν ἤδη τὰ δέκα ἔτη, τὰ ὁποῖα ἔχασε τὴν νύκτα.

Ἡ ἀλληλογραφία της, περὶ τῆς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ σοῦ εἴπω τίποτε, μολονότι δὲν ἔχει κανὲν μυστικόν, δὲν εἶνε ἀλληλογραφία ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς θέσεώς της, ἢ τῶν συμφερόντων της. Εἶνε ἁπλῆ ἀνάγκη συνομιλίας μετὰ τῶν ἀπόντων φίλων της. Εἶνε, λέγει, διάλογος καὶ αὐτός, ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν, ποικιλία τῆς μόνης ἡδονῆς ἣν γνωρίζει, τῆς διαρκοῦς συγκοινωνίας πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἄλλου.

Ἂς ἦνε. Τὸ κατ' ἐμέ, ἂν εἶχα ὥρας διαθεσίμους, δὲν θὰ τὰς ἀπησχόλουν βεβαίως τοιουτοτρόπως. Θὰ μ' ἤρεσκε νὰ συναναστρέφωμαι μόνον ὅσους ἀγαπῶ· ἡ δὲ μαρκησία δὲν ἀγαπᾷ βεβαίως πολὺ τοὺς τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα, εἰς τοὺς ὁποίους γράφει, οὔτε τοὺς διακοσίους ἢ τριακοσίους, τοὺς ὁποίους δέχεται καθ' ἑβδομάδα.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῶν ἰδικῶν μου ὀρέξεων, οὔτε θέλω νὰ ἐπικρίνω τὴν γυναῖκα, εἰς τὴν ὁποίαν παρεχώρησα τὴν ἐλευθερίαν μου. Θὰ ἦτο ἄνανδρον, διότι, τὸ κάτω κάτω, ἂν δὲν ἐσεβόμην καὶ δὲν ἐτίμων αὐτὴν τὴν γυναῖκα, θὰ ἤμην ἐλευθέρα νὰ ζητήσω θέσιν ἀλλοῦ. Ἔπειτα, καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι μικρά τινα ἐλαττώματα δύναντ' ἐνίοτε νὰ ψυχράνουν τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψίν μας, μὴ δὲν θὰ εὕρισκα παντοῦ τὰ αὐτὰ καὶ ἴσως χειρότερα; Δὲν ἔχω ἑπομένως λόγον νὰ παρατηρῶ μὲ τὸ μικροσκόπιον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπόφασιν ἔχω νὰ ὑποστῶ μὲ φιλοσοφικὴν γαλήνην καὶ φαιδρότητα. Ὥστε, ἀγαπητή μου ἀδελφή, ἂν μοῦ συμβῇ νὰ ἐπικρίνω ἢ περιπαίξω κἀνὲν πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰπὲ ὅτι μοῦ ἐξέφυγε μεταξὺ λόγων, καὶ ὅτι δὲν φυλάττομαι μαζύ σου· ἀλλ' ἔσο βεβαία ὅτι τίποτε δὲν μὲ λυπεῖ πραγματικῶς.

Τὸ συμπέρασμα εἶνε, ὅτι ἐν τῇ ψυχῇ τῆς μαρκησίας ἐνυπάρχει κάτι τι θερμόν, δυνατόν, εἰλικρινὲς ἑπομένως, τὸ ὁποῖον μοὶ ἐμπνέει ἀληθινὴν πρὸς αὐτὴν συμπάθειαν καὶ μοῦ καθιστᾷ εὐχάριστον τὴν φροντίδα τοῦ νὰ τὴν φαιδρύνω καὶ νὰ τὴν διασκεδάζω. Ἠξεύρω κάλλιστα, μὲ ὅ,τι καὶ ἂν λέγῃ, ὅτι εἶμαι πλησίον της κάτι τι χειρότερον ἀκολούθου. Εἶμαι δούλη· ἀλλ' εἶμαι διότι τὸ θέλω, καὶ ἑπομένως αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου ἐλεύθερον ὡς τὸν ἀέρα. Τί ἐλευθερώτερον ἢ τὸ πνεῦμα δεσμώτου ἢ προγεγραμμένου χάριν τῆς πίστεώς του;

Δὲν εἶχα σκεφθῆ ὅλ' αὐτά, ὅταν σὲ ἀφῆκα, ἀδελφή μου. Ἐνόμιζα ἀληθῶς ὅτι θὰ εἶχα πολλὰς πικρίας. Τώρα βλέπω, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐλλείψεως κινήσεως, ἥτις εἶνε φυσικὴ μόνον στέρησις, δὲν ὑπέφερα διόλου· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ στέρησις ἐθεραπεύθη πλέον, καὶ μὴ τὸ συλλογίζεσαι. Ἠναγκάσθην νὰ τ' ὁμολογήσω. Καὶ τώρα εἶμ' ἐλευθέρα νὰ πλαγιάζω ἐνωρίς, καὶ ἠμπορῶ νὰ περιπατῶ τὸ πρωὶ εἰς τὸν κῆπον τῆς οἰκίας, ὅστις δὲν εἶνε μὲν ἐκτεταμένος, ἀλλ' ὅπου κατορθώνω νὰ κάμνω δρόμους μακρυνούς, συλλογιζομένη σὲ καὶ τὰς μεγάλας μας πεδιάδας, καὶ φανταζομένη ὅτι ἔχω ἀκόμη τριγύρω μου τὰ μικρά μας. Εἰν' εὔμορφον ὄνειρον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρεις πόσον καλὸν μοῦ κάμνει.

Ἀλλὰ βλέπω ὅτι δὲν σοῦ εἶπα τίποτε ἀκόμη περὶ τοῦ Κ. Δουκός Ἔρχομαι λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον.

Μόλις πρὸ τριῶν ἡμερῶν τὸν εἶδα τέλος πάντων. Σοῦ ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶχα μεγάλην ἀνυπομονησίαν. Αἰσθάνομαι ἀκουσίως ἐν εἶδος φρίκης πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὅστις κατέστρεψε τὴν μητέρα του καὶ ἔχει, καθὼς λέγουν, ὅλα τὰ ἐλαττώματα. Τί νὰ σὲ εἰπῶ! Ἡ ἔκπληξίς μου ὑπῆρξε μεγάλη· καὶ διαρκεῖ μὲν ἀκόμη ἡ ἀποστροφή μου πρὸς τὸν χαρακτῆρά του, ἀλλ' ἀναγκάζομαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι προσωπικῶς δὲν μοῦ εἶνε ἀντιπαθής, ὡς ἐφανταζόμην.

Τόσον τὸν ἐτρόμαζα, ὥστε ὑπέθετα ὅτι θὰ εἶχεν ὄνυχας καὶ κέρατα, ὡς διάβολος. Ἄκουσε ἐν τούτοις πῶς ἐπλησίασα αὐτὸν τὸν δαίμονα, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζω. Πρέπει νὰ ἠξεύρῃς, ὅτι αἱ σχέσεις του πρὸς τὴν μητέρα του εἶνε πολὺ ἄτακτοι. Ἑβδομάδας πολλάκις καὶ μῆνας ὁλοκλήρους ἔρχεται καὶ τὴν βλέπει καθ' ἡμέραν. Ἔπειτα ἐξαφανίζεται, καὶ δὲν τὸν ἀκούει κἀνεὶς ἐπὶ μῆνας πάλιν καὶ ἑβδομάδας, ὅταν δὲ ἀναφαίνεται, κἀνεὶς δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ πράγματος, ὡς ἂν ἡ ἀπουσία του διήρκει ἀπὸ τῆς χθὲς μόνον. Δὲν ἠξεύρω ἀκόμη τί φρονεῖ δι' ὅλ' αὐτὰ ἡ μαρκησία. Τὴν ἤκουσα πολλάκις ν' ἀναφέρῃ τὸν πρωτότοκόν της μ' ὅσην γαλήνην καὶ προσοχὴν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μαρκησίου, ἐννοεῖς δὲ ὅτι οὔτε ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸ παραμικρὸν ἐπὶ ἀντικειμένου τόσον λεπτοῦ. Ἅπαξ μόνον εἶπεν ἐνώπιόν μου, χωρὶς κἀνὲν σχόλιον, ὅ,τι πρὸ μικροῦ σοὶ ἔλεγον περὶ τῆς ἀταξίας τῶν ἐπισκέψεών του.

Ἐπερίμενα νὰ τὸν ἰδῶ καμμίαν ἡμέραν ἐξαφνικά, ἀλλ' οὐδὲ κἂν τὸν ἐσυλλογιζόμην, ὅτε μίαν ἡμέραν, εἰσερχομένη μετὰ τὸ γεῦμα εἰς τὴν αἴθουσαν, διὰ νὰ ἰδῶ, κατὰ τὴν συνήθειάν μου, ἂν ἦσαν ὅλα τακτοποιημένα κατὰ τὰς διαθέσεις τῆς μαρκησίας, δὲν ἐπρόσεξα ἕνα κύριον,

ὅστις ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν, βυθισμένος ἐντὸς τοῦ ἀνακλίντρου. Ἀφοῦ ἡ μαρκησία γευματίσῃ, πηγαίνει εἰς τὸ δωμάτιόν της, ὅπου αἱ θαλαμηπόλοι της τὴν ψιμυθιώνουν ὀλίγον, μένει δὲ ἐκεῖ ἕν τέταρτον περίπου τῆς ὥρας, ἐνῷ ἐγὼ ἐπιθεωρῶ τὰς λυχνίας καὶ τὰς φυτοδόχας τῆς αἰθούσης. Κατεγινόμην λοιπὸν εἰς τὸ σοβαρὸν αὐτὸ ἔργον, καὶ ὠφελουμένη ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν τὴν ὁποίαν εἶχα νὰ κινηθῶ, περιεφερόμην γρήγορα εἰς τὴν αἴθουσαν κ' ἐτραγῴδουν ἓν ᾆσμα τοῦ τόπου μας, ὅτε εὑρέθην αἴφνης ἀπέναντι δύο μεγάλων κυανῶν ὀφθαλμῶν, ἐκτάκτου διαυγείας Ἐχαιρέτισα ζητοῦσα συγγνώμην. Ἐκεῖνος ἠγέρθη καὶ μοὶ ἐζήτησε ἐπίσης συγγνώμην, ἐγὼ δὲ ἠναγκασμένη νὰ τοῦ κάμω ὑποδοχὴν καὶ μὴ γνωρίζουσα τί νὰ εἰπῶ εἰς πρόσωπον νέον, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὡς νὰ μὲ ἠρώτα ποία ἤμην, ἐπροτίμησα νὰ μὴν εἰπῶ τίποτε.

Ὁ κύριος εἶχεν ἐγερθῆ, ὡς σοῦ εἶπα, καὶ στηρίξας τὰ νῶτά του εἰς τὴν ἑστίαν μὲ παρηκολούθει διὰ τῶν βλεμμάτων του, μὲ ἦθος εὐμενείας μᾶλλον ἢ ἀπορίας. Εἶνε ἀνὴρ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ὀλίγον παχύς, μὲ πρόσωπον μεγάλον καί, τὸ παραδοξότερον μὲ φυσιογνωμίαν ὡραιοτάτην. Δὲν γίνεται ἔκφρασις γλυκυτέρα, προσηνεστέρα, ἀφελεστέρα μάλιστα. Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς του εἶνε ἐσβεσμένος καὶ συμπαθής, ἡ δὲ προφορά του καθὼς καὶ οἱ τρόποι του ἀληθῶς διακεκριμένοι. Προσθέτω μάλιστα, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα κινήματα αὐτοῦ τοῦ κροταλίου ὄφεως ἔχουσι κάτι μαγευτικόν καὶ ὅτι τὸ μειδίαμά του εἶνε μειδίαμα παιδίου.

Τὸ ἐξηγεῖς σὺ αὐτό; τὸ κατ' ἐμέ, τόσον ὀλίγον ὑπώπτευα τὴν ἀλήθειαν, ὥστε ἐπλησίασα εἰς τὴν ἑστίαν, αἰσθανομένη οὕτως εἰπεῖν ὅτι μὲ εἵλκυε τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο βλέμμα, καὶ ἑτοίμη νὰ τοῦ ἀπαντήσω εὐμενέστατα, ἂν μοὶ ἀπέτεινε τὸν λόγον. Ἐφαίνετο ἐπιθυμῶν ν' ἀνοίξῃ ὁμιλίαν καὶ τὸ ἔκαμεν εὐθὺς χωρὶς περιστροφάς.

— Ἡ δεσποινὶς Ἐσθὴρ εἶνε ἀσθενής; μοὶ εἶπε διὰ τῆς γλυκείας του φωνῆς καὶ μὲ τόνον εὐγενέστατον.

— Ἡ δεσποινὶς Ἐσθὴρ δὲν εἶνε πλέον ἐδῶ πρὸ δύο μηνῶν, ἀπήντησα. Δὲν τὴν ἐγνώρισα· τὴν ἀντικατέστησα ἐγώ.

— Ἀδύνατον.

— Μὲ συγχωρεῖτε, μάλιστα.

— Εἰπέτε λοιπὸν ὅτι τὴν διεδέχθητε! Ἡ ἄνοιξις δὲν ἀντικαθιστᾷ τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ τὸν κάμνει νὰ λησμονηθῇ.

— Ἔχει ὅμως καὶ ὁ χειμὼν τὰ καλά του.

— Ὤ, δὲν τὴν ἐγνωρίσατε σεῖς τὴν Ἐσθήρ· ἦτο δριμεῖα ὡς ἄνεμος χειμερινός, καὶ ὅταν ἐπλησίαζε ἠσθάνετο κανεὶς ῥευματισμούς.

Καὶ ἤρχισε νὰ ζωγραφίζῃ τὴν πτωχὴν αὐτὴν Ἐσθὴρ φαιδρότατα, χωρὶς πικρίαν, ἀλλὰ τόσον κωμικῶς, ὥστε δὲν κατώρθωσα νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα.

— Δόξα τῷ θεῷ, προσέθηκε. Σεῖς γελᾶτε. Θ' ἀκουσθῇ λοιπὸν καὶ ὀλίγος γέλως εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν. Γελᾶτε τοὐλάχιστον συχνά;

— Ὤ, ναί, ὅταν ὑπάρχῃ ἀφορμή.

— Διὰ τὴν Ἐσθὴρ δὲν ὑπῆρχεν ἀφορμή. Ἔπειτα, εἶχε καὶ δίκαιον· ἂν ἐγέλα θὰ ἐφαίνοντο τὸ ὀδόντια της. Ἐλᾶτε μὴ κρύπτετε τὰ ἰδικά σας. Τὰ εἶδα, καὶ ἐν τούτοις δὲν σᾶς εἶπα τίποτε. Δὲν γνωρίζω ἀνοητότερον πρᾶγμα ἀπὸ τὰς φιλοφρονήσεις. Εἶναι αὐθάδεια νὰ σᾶς ἐρωτήσω τὸ ὄνομά σας;... Ἀλλ' ὄχι, μὴ μοῦ τὸ εἰπῆτε. Τὸ ὄνομα τῆς Ἐσθὴρ τὸ εἶχα μαντεύσει. Τὴν εἶχα βαπτίσει Ρεβέκκαν. Ἐμυρίσθην, βλέπετε, τὴν φυλήν. Ἤθελα νὰ μαντεύσω καὶ τὸ ἰδικόν σας.

— Ἐλᾶτε, μαντεύσατε.

— Τὸ ὄνομά σας θὰ εἶνε.... κανὲν ἀληθῶς γαλλικὸν ὄνομα, Λουΐζα, Λευκή, Καρλόττα;

— Τὸ ἠύρατε· ὀνομάζομαι Καρολίνα.

— Βλέπετε; Καὶ ἔρχεσθε ἀπὸ ἐπαρχίαν;

— Ἀπὸ χωρίον.

— Μπᾶ! καὶ πῶς δὲν ἔχετε κόκκινα χέρια; Σᾶς ἀρέσκει νὰ ᾖσθε εἰς τοὺς Παρισίους;

— Διόλου.

— Στοιχηματίζω ὅτι οἱ γονεῖς σας σᾶς ἠνάγκασαν.

— Ὤ, ὄχι, κανεὶς δὲν μὲ ἠνάγκασε.

— Ἀλλὰ πλήττετε ἐδῶ· ὁμολογήσατε ὅτι πλήττετε.

— Ποσῶς· δὲν πλήττω ποτέ.

— Δὲν εἶσθε εἰλικρινής.

— Σᾶς ὁρκίζομαι.

— Τότε εἶσθε λοιπὸν πολύ... λογική;

— Τὸ καυχῶμαι.

— Θετικὴ ἴσως;

— Ὄχι.

— Ρωμαντικὴ λοιπόν;

— Οὔτε.

— Ἀλλὰ τί;

— Τίποτε.

— Πῶς τίποτε;

— Τίποτε τὸ ὁποῖον ν' ἀξίζῃ τὴν ἐλαχίστην προσοχήν. Ἠξεύρω ν' ἀναγινώσκω, νὰ γράφω καὶ νὰ ἀριθμῶ. Παίζω ὀλίγον κλειδοκύμβαλον. Εἶμαι πολὺ εὐπειθής, ἐκτελῶ εὐσυνειδήτως τὸ καθῆκόν μου καὶ αὐτὰ εἶνε ὅσα μοῦ ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν ἐδῶ θέσιν μου.

— Λοιπὸν νὰ σᾶς εἰπῶ; Δὲν γνωρίζετε τὸν ἑαυτόν σας· ἔχετε πνεῦμα καὶ ψυχὴν ἐξαίρετον.

— Νομίζετε;

— Εἶμαι βέβαιος. Ἐγὼ βλέπω ἀμέσως καὶ

κρίνω ὀρθῶς. Σεῖς δέ; Σχηματίζετε καὶ σεῖς ἀμέσως ἰδέαν περὶ τῶν ἀνθρώπων;

— Ναί,... κἄπως.

— Αἴ! λοιπόν, τί φρονεῖτε περὶ ἐμοῦ, παραδείγματος χάριν.

— Φυσικῷ τῷ λόγῳ φρονῶ περὶ ὑμῶν ὅ,τι καὶ σεῖς φρονεῖτε περὶ ἐμοῦ.

— Ἐξ εὐγνωμοσύνης ἢ φιλοφροσύνης;

— Ὄχι.... αὐθορμήτως.

— Λοιπόν... σᾶς εὐχαριστῶ. Ἀλήθεια,... αὐτὸ μοῦ προξενεῖ πολλὴν εὐχαρίστησιν. Ὄχι τὸ *πνεῦμα*, ὄχι· τὸ ἔχουν ὅλοι, καὶ ὅταν δὲν ἔχουν τὸ μανθάνουν· ἀλλ' ἡ *ἀγαθότης*. Δὲν μὲ νομίζετε κακόν, πῶς; Τότε... ἐλᾶτε, μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς σφίγξω τὴν χεῖρα;

— Διατί;

— Μετ' ὀλίγον θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ. Ἀρνεῖσθε; Βεβαιωθῆτε ὅτι δὲν ὑπάρχει τι ἐντιμότερον τοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον μοὶ ὑπαγορεύει αὐτὴν τὴν αἴτησιν.

Ἡ μορφὴ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἐξέφραζον τόσην ἀλήθειαν καὶ τόσην ἐνδόμυχον συγκίνησιν, ὥστε, ὅσον παράδοξος καὶ ἂν σοὶ φανῇ ἡ αἴτησίς του καὶ ἀκόμη περισσότερον ἡ συναίνεσίς μου, ἔτεινα πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρά μου μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνην. Ἔσφιγξεν αὐτὴν ὀλίγον καὶ τὴν ἐκράτησε μόλις ἓν δευτερόλεπτον. Ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί του ἐδάκρυσαν, καὶ μὲ εἶπε, πνιγόμενος σχεδὸν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν:

— Εὐχαριστῶ,... περιποιεῖσθε, σᾶς παρακαλῶ, τὴν πτωχήν μου μητέρα!

Τὸ κατ' ἐμέ, ἐννόησα τέλος ὅτι ἦτον ὁ δοῦξ Ἀλερία, καὶ ὅτι εἶχα ἐγγίσει τὴν χεῖρα τοῦ διεφθαρμένου ἐκείνου παραλύτου, υἱοῦ χωρὶς θρησκείαν, ἀδελφοῦ χωρὶς καρδίαν, ἀνθρώπου τέλος πάντων χωρὶς χαλινὸν καὶ χωρὶς συνείδησιν, καὶ ἠσθάνθην ὅτι ἐλύγιζον αἱ κνῆμαί μου. Ἐστηρίχθην εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ὠχρίασα, φαίνεται, τόσον, ὥστε τὸ παρετήρησεν ἐκεῖνος, καὶ ἐκινήθη νὰ μὲ ὑποστηρίξῃ, λέγων:

— Καλὲ σεῖς θὰ λιποθυμήσετε!

Ἀλλ' ἐστάθη βλέπων τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀποστροφὴν τὴν ὁποίαν μοῦ ἐνέπνεε, ἢ διότι ἴσως εἰσήρχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ μήτηρ του. Ἡ μαρκησία παρετήρησε τὴν ταραχήν μου καὶ ἐθεώρησε τὸν δοῦκα ὡσανεὶ τὸν ἡρώτα τὴν αἰτίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, ἐφίλησε τρυφερὰ τὴν χεῖρά της, καὶ τὴν ἠρώτησε πῶς ἦτο. Ἐξῆλθα ἀμέσως καὶ διὰ νὰ συνέλθω, καὶ διὰ νὰ τοὺς ἀφήσω μόνους.

Ὅταν ἐπανῆλθα εἰς τὴν αἴθουσαν, εἶχον ἔλθει πολλοί, καὶ ἤρχισα νὰ συνομιλῶ μὲ τὴν κυρίαν Δ..., ἥτις μοῦ δεικνύει συμπάθειαν καὶ μοῦ φαίνεται ἐξαίρετος γυνή. Δὲν ἠμπορεῖ ἐν τούτοις νὰ ὑποφέρῃ τὸν δοῦκα, καὶ αὐτὴ μοῦ ἔμαθε ὅσα κακὰ γνωρίζω περὶ αὐτοῦ. Αὐθόρμητός τις ἀντίδρασις πρὸς τὴν συμπάθειαν, τὴν ὁποίαν μοῦ εἶχεν ἐμπνεύσει ὁ δοῦξ, μ' ἐνέπνευσεν ἀναμφιβόλως νὰ ἐκλέξω κατὰ προτίμησιν τὴν συνομιλίαν αὐτῆς τῆς γυναικός.

— Λοιπόν, μοῦ εἶπεν, ὡς ἂν εἶχε μαντεύσει τί συνέβαινεν ἐντός μου, καὶ θεωροῦσα τὸν δοῦκα, ὅστις ἐκάθητο πλησίον τῆς μητρός του καὶ ὠρίλει πρὸς πάντας. Λοιπόν, τὸν εἴδατε τέλος πάντων τὸν *κακακάρηρ;* Πῶς σᾶς ἐφάνη;

— Εἶνε χαριέστατος καὶ ὡραῖος, τοῦτο δέ, νομίζω, τὸν καταδικάζει ἀκόμη περισσότερον.

— Ἀλήθεια. Εἶνε ἀναντιρρήτως λαμπρὰ φύσις· καὶ εἶνε ἀπίστευτον ὅτι εἶνε ἀκόμη τόσον ὡραῖος καὶ τόσον πνευματώδης μετὰ τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἔζησεν. Ἀλλὰ μὴ ἐμπιστεύεσθε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν! Εἶνε τὸ πλέον διεφθαρμένον ὄν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει, καὶ δὲν τὸ ἔχει διὰ τίποτε νὰ ὑποκριθῇ ἀπέναντί σας τὸν ὅσιον διὰ νὰ σᾶς ἐκθέσῃ.

— Ἐμέ; πῶς γίνεται; Ἡ ταπεινότης τῆς θέσεώς μου μὲ προφυλάττει ἀπὸ τὴν προσοχήν του.

— Διόλου. Θὰ ἰδῆτε. Δὲν σᾶς λέγω ὅτι ἡ ἀξία σας θὰ νικήσῃ τὴν θέσιν σας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶνε καταφανὲς εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλ' ἀρκεῖ ὅτι θὰ εἴσθε ἔντιμος διὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ σᾶς ἀποπλανήσῃ.

— Μὴ ζητεῖτε νὰ μὲ τρομάξετε. Δὲν θὰ ἔμενα ἐδῶ, κυρία, οὐδὲ μίαν ὥραν ἂν ὑπέθετα ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ προσβληθῶ.

— Ὄχι, ὄχι, δὲν εἶνε αὐτὸς ὁ φόβος. Εἶνε ἄνθρωπος καθὼς πρέπει, ὅταν εὑρίσκεται μεταξὺ ἀνθρώπων καθὼς πρέπει, καὶ ποτὲ δὲν θὰ σᾶς φερθῇ ἀπρεπῶς. Τοὐναντίον, ἂν δὲν προσέξετε, θὰ σᾶς πείσῃ ὅτι εἶνε μετανοῶν ἄγγελος, ἴσως ἴσως καὶ ἅγιος παραγνωριζόμενος, καὶ .. θὰ γίνετε θῦμα τῆς ὑποκρισίας του.

Ἡ κυρία Δ. εἶπε τοὺς τελευταίους αὐτῆς λόγους μὲ εἶδος οἴκτου, τὸ ὁποῖον μ' ἐπείραξε. Ἡτοιμαζόμην ν' ἀπαντήσω, ἀλλ' ἐνθυμήθην ὅ,τι εἶχ' ἀκούσει ἀπὸ μίαν ἄλλην γραῖαν κυρίαν: ὅτι δηλαδὴ ἡ κόρη τῆς κυρίας Δ. εἶχε πολὺ ἐκτεθῆ ὑπὸ τοῦ δουκός. Ἡ ταλαίπωρος κυρία θὰ ὑποφέρῃ βεβαίως πολὺ ὅταν τὸν βλέπῃ, καὶ μοῦ φαίνετ' εὐεξήγητον ὅτι ὀμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μὲ τόσην πικρίαν, ἐνῷ εἶνε τόσον ἐπιεικὴς πρὸς ὅλους. Δὲν ἠμπορῶ ὅμως νὰ ἐξηγήσω διατί, μ' ὅσην ἀποστροφὴν αἰσθάνεται νὰ τὸν βλέπῃ καὶ ν' ἀκούῃ τ' ὄνομά του, μοῦ ὀμιλεῖ πάντοτε περὶ αὐτοῦ μὲ τόσην ἐπιμονήν, ὁσάκις κατορθώνῃ νὰ μοῦ ὀμιλήσῃ ἰδιαιτέρως. Θὰ ἔλεγέ τις, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι μὲ νομίζει προωρισμένην νὰ πέσω εἰς τὰς παγίδας τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐρωτοθήρα, καὶ ὅτι ἐκδικεῖται κατ' αὐτοῦ ἀγωνιζομένη ν' ἀποσπάσῃ τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τοὺς ὄνυχάς του.

Μετὰ στιγμιαίαν σκέψιν μ' ἐφάνη κἄπως γελοῖος ὁ τρόμος της, καὶ μὴ θέλουσα νὰ θυμώσω μήτε νὰ ἐξεγείρω τὸ αἴσθημα τοῦ πόνου της, ἀπέφυγα ἔκτοτε νὰ τῆς ὁμιλήσω περὶ τοῦ ἐχθροῦ της. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ δοῦξ δὲν μοῦ ἀπέτεινε πλέον τὸν λόγον τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καὶ οὐδ' ἐφάνη ἔκτοτε.

Ἂν διατρέχω κινδύνους, δὲν τὸ παρετήρησα ἀκόμη. Ἀλλὰ ἠμπορεῖς νὰ ἦσαι ἐντελῶς περὶ τούτου ἥσυχη, ὡς καὶ ἐγώ· δὲν φοβοῦμαι τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους δὲν ὑπολήπτομαι...

Ἡ συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς τῆς Καρολίνας ἀνεφέρετο εἰς ἄλλα πρόσωπα καὶ πράγματα, ἅτινα τῆς εἶχαν κάμει πλειοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν ἐντύπωσιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ λεπτομέρειαι αὐταὶ δὲν συνδέονται ἀμέσως πρὸς τὴν διήγησιν ἡμῶν, τὰς ἀποκόπτομεν, μέχρις οὗ τὰς ἐπαναφέρῃ ὁ νοῦς αὐτῆς.

(Ἕπεται συνέχεια).

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ὁ φλογερὸς πόθος τῆς δόξης ἢ τοῦ κέρδους, ὁ πυρετώδης ἀγὼν τοῦ βίου ἀπομακρύνουσι τὸν ἄνδρα τῆς οἰκογενείας ἢ στέλλουσιν αὐτὸν μακρὰν ἐν τῇ ξένῃ, μετ' ὀλίγον δὲ παύουσιν ἠδύνοντα αὐτὸν τὰ πράγματα, ἅτινα τὸ πρῶτον εἶχον καταθέλξει αὐτόν.

Ἀλλὰ μόλις ἐπιπνεύσῃ ὁ ψυχρὸς τῆς δυστυχίας ἄνεμος, ὁ ἀνὴρ ὑποστρέφει εἰς τὰ ὀπίσω, ζητεῖ περὶ αὐτὸν ἔρεισμά τι, αἴσθημά τι ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸ ἐξαφανισθὲν ὄνειρόν του καὶ κλίνει τὸ μέτωπόν του ἐπὶ τοῦ τέκνου του· λαμβάνει τὴν χεῖρα τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τὴν θλίβει. Φαίνεται ἐπικαλούμενος τὰ δύο ἐκεῖνα ὄντα νὰ μοιρασθῶσι τὸ βαρὺ τῆς ὀδύνης φορτίον του. Βλέπων δάκρυα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν προσφιλῶν αὐτοῦ αἰσθάνεται τὰ ἰδικά του ἧττον πικρά. Ὡς ὁ πνιγόμενος ἐν τῇ ἐσχάτῃ στιγμῇ τοῦ κινδύνου δράττεται εὐθραύστου σανίδος, ὁ δύστηνος καὶ βαρυαλγῶν ἀνὴρ ἐναγκαλίζεται στερρῶς τὴν σύζυγόν του καὶ τὸ τέκνον του. Αἰτεῖται παρ' αὐτῶν βοήθειαν, προστασίαν, θάλπος. Εἶνε δὲ συγκινητικὸν τὸ βλέπειν τὸν ἰσχυρὸν καταφεύγοντα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ἀσθενεστέρου καὶ ἀναθαρροῦντα ἐκ τοῦ φιλήματος αὐτοῦ. Τὰ παιδία ὁρμεμφύτως κατανοοῦσι τοῦτο, τὴν μεγίστην δὲ τῶν συγκινήσεων αἰσθάνονται ἂν ἴδωσι κλαίοντα τὸν πατέρα αὐτῶν.

Ἀναμνήσθητι, ἀναγνῶστά μου, τῶν πορρωτάτων ἐντυπώσεών σου, ἐρεύνησον τὸ παρελθόν σου, ὅπερ ὅσῳ ἀπώτερον εὑρίσκεται τόσῳ καθαρώτερον σοὶ φαίνεται.

Ἡμέραν τινὰ εἶδες ὅτι ὁ πατήρ σου ὑπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δακρύβρεκτα ἔχων τὰ ὄμματα ἐκάθησε παρὰ τὴν ἑστίαν. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐτόλμησες νὰ πλησιάσῃς πρὸς αὐτόν· τόσον τὸ δάκρυ ἐκεῖνο τὸ τρέμον ἐπὶ τῶν βλεφαρίδων του σοὶ ἐφαίνετο μυστηριῶδες καὶ τρομερόν. Πόσον μεγάλην λύπην ἔχει διὰ νὰ εἶνε δακρυσμένα τὰ ὀμμάτια του! εἶπες καθ' ἑαυτόν. Καὶ τότε ἠσθάνθης ὅτι δεσμός τις σὲ συνέδεε πρὸς τὴν ὀδυνωμένην ἐκείνην καρδίαν, ὅτι τὸ βαρὺ ἐκεῖνο ἄγνωστον δυστύχημα ἐπέσκηπτε καὶ ἐπὶ σοῦ, ὅτι μέρος αὐτοῦ σοὶ ἀνῆκεν αὐτοδικαίως καὶ ὅτι ἦσο καὶ σὺ δυστυχής, ἀφ' οὗ ἦτο δυστυχὴς ὁ πατήρ σου.

Οὐδεὶς ἐννοεῖ κάλλιον τοῦ παιδίου τὴν ἀλληλεγγύην ταύτην τῆς οἰκογενείας εἰς ἣν ὀφείλει τὰ πάντα.

Ἠσθάνθης λοιπὸν πάντα ταῦτα· ἡ καρδία σου ἐθλίβη, καὶ οἱ λυγμοὶ ἐξερράγησαν ἐν ᾧ, ἀγνοῶν διατί, ἔτεινες τοὺς βραχίονάς σου πρὸς τὸν πατέρα σου.

Ἐστράφη καὶ σὲ εἶδε, ἐνόησε τί συνέβαινε, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ ἐπὶ πλεῖον τὴν ὀδύνην του, καὶ πάντες ἐμείνατε ἐνηγκαλισμένοι, πατήρ, μήτηρ καὶ τέκνον, οὐδὲν λέγοντες ἀλλὰ παρατηροῦντες ἀλλήλους καὶ συν εννοούμενοι.

Εὕρες ἐν τούτοις τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς βαθείας ἐκείνης ὀδύνης;

Οὐδαμῶς. Ἐλυπεῖσο διότι ἐλυπεῖτο· οὐδὲν πλέον.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ περιεβλήθη διὰ ποιήσεως ἡ υἱϊκὴ στοργὴ καὶ ἡ πατρικὴ φιλοστοργία, ἰδοὺ διατὶ ἡ οἰκογένεια εἶνε ἱερά· διότι ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῇ τὴν δροσερὰν πηγὴν τῆς ἀνάγκης τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης, τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, τῆς ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως, ἥτις ἐνίοτε, κατὰ μακρὰ διαστήματα, καταλαμβάνει σύμπαν τὸ ἔθνος καὶ ζωογονεῖ αὐτὸ διὰ τῆς θείας πνοῆς, τῆς καλουμένης φιλοπατρίας.

Σπανίως βλέπομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ λαὸν ὅλον συνασπιζόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος ῥρίσσοντα.

Ἀνάγκη ῥρικώδους ἀναστατώσεως ὅπως ἑκατοντακισμύριοι ἄνθρωποι τείνωσι πρὸς ἀλλήλους τὴν χεῖρα καὶ συνεννοηθῶσι μόνον διὰ τοῦ βλέμματος — ἀνάγκη ὑπερανθρώπου ἀγῶνος ὅπως ἡ οἰκογένεια καταστῇ ἔθνος, καὶ τὰ ὅρια τῆς ἑστίας ἐπεκταθῶσι μέχρι τῶν συνόρων.

Ἀρκεῖ εἰς στεναγμός, ἓν δάκρυ ὅπως ὁ ἀνήρ, ἡ γυνή, τὸ παιδίον συνενώσωσιν εἰς μίαν τὰς τρεῖς των καρδίας.

Εἶν' εὐχερὲς τὸ σκώπτειν τὸν γάμον. Πάντα τ' ἀνθρώπινα συμβόλαια συνεπάγονται καὶ ἀπάτας, ἡ δὲ ἀπάτη φαίνεται κωμικὴ εἰς τοὺς μὴ γενομένους θύματα αὐτῆς. — Σύζυγοί τινες ἐξαπατῶνται, τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀναντίρρητον· ὁσάκις δὲ βλέπομεν ἄνθρωπον πίπτοντα, καὶ ἂν ἔθραυσεν ἔτι τὴν κεφαλήν του, τὸ πρῶτον κίνημα ἡμῶν εἶνε νὰ γελάσωμεν. Ἐκ τούτου ἡ ἀκατά-

σχετος καὶ αἰωνία εὐθυμία ἣν ἐμπνέει ὁ Σγαναρέλλος τοῦ Μολιέρου.

Ἀλλ' ἐρεύνησον βαθύτερον καὶ ἴδε ὅτι ὑπὸ τὴν κόνιν ταύτην τῆς συντριβείσης ματαιοδοξίας, τῆς γελοίας πλάνης καὶ τῶν κωμικῶν παθῶν, κρύπτεται αὐτὸς ὁ πυρὴν τῆς κοινωνίας καὶ κατανόησον τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου, καθόσον τὸ αἴσθημα τῆς οἰκογενείας, τὸ προστατεῦον τὸν κόσμον, ἀποτελεῖ συγχρόνως τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν χαρὰν αὐτοῦ.

Ἡ τιμὴ καὶ τὸ σέβας πρὸς τὴν σημαίαν, ἡ φιλοπατρία, πάντα τὰ παρακινοῦντα τὸν ἄνθρωπον νὰ λησμονήσῃ ἑαυτὸν καὶ ν' ἀφοσιωθῇ εἴς τι ἢ εἴς τινα πηγάζουσιν ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου.

Ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ὁμολογῶ, εἶνε συνήθως ἤρεμος καὶ κοινός, ἡ ἐν τῇ ἑστίᾳ κοχλάζουσα χύτρα οὐδόλως εἶνε ποιητική, καὶ οὐχὶ σπανίως ἐλαφρὰ τινα νέφη ἀνίας ἐπικρέμανται τῆς οἰκιακῆς στέγης.

Ἐννοῶ κάλλιστα ὅτι ἡ σάλπιγξ τοῦ μικροῦ παιδίου προξενεῖ πολὺν θόρυβον, ὅτι τὰ παιγνίδια φαίνονται εἰς τὸν πατέρα φρικωδῶς ἀκριβά, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τρίχαπτα τῆς συζύγου του, ὅτι ἡ κυρία ἔχει τοὺς καπνούς της, τὰς ἰδιοτροπίας της, τὰς ἀπαιτήσεις της, ἐννοῶ ἐπίσης ὅτι ὁ ἀνὴρ ὁ ἔχων εὔδαιμον τὸ ἐνεστὼς καὶ εὔελπι τὸ μέλλον θεωρεῖ ταῦτα πάντα ὡς ἐμπόδια, ὡς τροχοπέδας παρακωλυούσας τὴν πορείαν τοῦ θριαμβευτικοῦ του ἅρματος.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν συντριβῇ τὸ ἅρμα τοῦτο, καὶ ῥυτιδωθῇ ὑπὸ τῆς συννοίας τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ δυστυχία πλήξῃ αὐτὸν κατακέφαλα, τότε αἱ τροχοπέδαι ἐκεῖναι ἃς κατηρᾶτο πρὸ ὀλίγου, θὰ τῷ χρησιμεύσωσιν ὡς δεκανίκια βοηθοῦντα αὐτὸν νὰ βαδίσῃ.

Παραδέχομαι ὅτι Ἀλέξανδος ὁ Μέγας καὶ ὁ Πρῶτος Ναπολέων, ἐν τῷ ἀνεμοστροβίλῳ τῆς ζωῆς αὐτῶν σπανίως ἠσθάνθησαν τὸ θέλγητρον τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ κοινοὶ καὶ ἄσημοι ἄνθρωποι, οἱ ἄνευ μεγαλοφυΐας καὶ φιλοδοξίας, πρέπει ν' ἀπολαύσωμεν τοῦ θελγήτρου τούτου καὶ ὡς σύζυγοι καὶ ὡς πατέρες.

Δὲν πιστεύω ὅτι εἶνε εὐτυχὴς ὁ γέρων ὁ μείνας ἄγαμος, δὲν πιστεύω ὅτι εἶνε εὐτυχῆ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄντα τὰ ὁποῖα ἐξ ὑπολογισμοῦ ἀπέφυγον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν κάλλιστον τῶν κοινωνικῶν νόμων. Πολλὰ ἔχουσι λεχθῆ περὶ τούτου καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαυξήσω τὴν δικογραφίαν τῆς δίκης ταύτης· ἀλλ' ὁμολογήσατε πάντες ὑμεῖς ὅσοι ἠκούσατε τὴν κραυγὴν τοῦ ἀρτιγενοῦς τέκνου σας καὶ ἠσθάνθητε τὴν καρδίαν σας σφοδρῶς παλλομένην, ὁμολογήσατε ὅτι εἴπατε καθ' ἑαυτούς:

«Εἶμαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Οὗτος καὶ μόνον οὗτος εἶνε ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου. Εἰσέρχομαι εἰς τὴν κοινήν, τὴν κεχαραγμένην, τὴν πεπατημένην ἀλλ' εὐθεῖαν ὁδόν. Δὲν ἀπεπλανήθη· βαδίζω ἐν τῇ κόνει ἐφ' ἧς ἐπάτησεν ὁ πατήρ μου. Τὸ τέκνον μου, ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ὁδοῦ, θ' ἀνεύρῃ τὰ ἴχνη τῶν βημάτων μου καὶ ἴσως βλέπον ὅτι δὲν παρεξετράπην τῆς ὁδοῦ εἴπῃ καὶ αὐτό: «Ἂς μιμηθῶ τὸ πατρικὸν παράδειγμα, ἃς ἀκολουθήσω τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ ἃς μὴ καταπατήσω καλλιεργημένους ἀγρούς»:

Πολὺς λόγος γίνεται περὶ προόδου, δικαιοσύνης, γενικῆς εὐζωΐας, ἀναμαρτήτου πολιτικῆς, φιλοπατρίας καὶ ἀφοσιώσεως... Ἐκτιμῶ σφόδρα πάντα ταῦτα ἀλλὰ νομίζω ὅτι πηγὴ αὐτῶν εἶνε ἡ οἰκογενειακὴ ἀγάπη.

Ἕκαστος ἡμῶν ἀγαπᾷ πρὸ πάντων τοὺς περικυκλοῦντας αὐτόν. Τοῦτο εἶνε τὸ φυσικὸν αἴσθημα καὶ τοῦτο πρέπει νὰ εὐρύνωμεν, νὰ ἐκτείνωμεν, νὰ καλλιεργήσωμεν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἀγάπῃ συμπεριλαμβάνεται ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ τῆς ἀνθρωπότητος Ἐκ τῶν πατέρων σχηματίζονται οἱ πολῖται.

Ἡ ἀγάπη μεταδίδοται εὐκόλως. Ἡ ἀγάπη τῶν τριῶν, τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς καὶ τοῦ τέκνου, μετ' ὀλίγον ἀπαιτεῖ πλεῖον διάστημα· ἀνοίγει τοὺς τοίχους τῆς οἰκίας καὶ κατὰ μικρὸν προσκαλεῖ τοὺς γείτονας. Τὸ σπουδαιότατον λοιπὸν εἶνε νὰ γεννηθῇ ἡ ἀγάπη αὕτη τῶν τριῶν, διότι νομίζω ὅτι εἶνε παραφροσύνη νὰ ἐπιβάλωμεν εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν στοργὴν ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁλόκληρον. Δὲν καταπίνεται διὰ μιᾶς καὶ ἀπροπαρασκεύως τόσον γονδρὸν πρᾶγμα.

Πρέπει ν' ἀγαπῶμεν τοὺς οἰκείους ἡμῶν πρὶν δυνηθῶμεν ν' ἀγαπήσωμεν τοὺς ἄλλους.

Εἶνε κτηνῶδες, ἐγωϊστικόν ἴσως, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ μεταβάλωμεν· διὰ τῶν μικρῶν ἐλαττωμάτων δημιουργοῦνται ἐνίοτε μεγάλαι ἀρεταί. Ἔχεις δ' ἐντελῶς ἄδικον νὰ παραπονεθῇς, διότι ἡ φιλαυτία αὕτη εἶνε ἡ πρώτη πέτρα τοῦ οἰκοδομήματος ὅπερ καλεῖται *κοινωνία*.

(Gustave Droz)

Κ

ΦΩΛΕΑΙ ΠΤΗΝΩΝ

Τὰ διάφορα πτηνὰ ἔχουσι καὶ διάφορα εἴδη φωλεῶν· τινὲς εἶνε λίαν ἁπλαῖ καὶ ἀκατέργαστοι, ἄλλαι δὲ θαυμάσιαι διὰ τὸ σχέδιον καὶ τὸν τρόπον, δι' ὧν εἶνε ἐκτισμέναι.

Τὰ πτηνὰ δύνανται ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν φωλεῶν νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, ἤτοι εἰς τὰ κτίζοντα τὰς φωλεάς των ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ἐντὸς τῆς γῆς καὶ εἰς τὰ ἔχοντα αὐτὰς ὑπεράνω τῆς γῆς, ἐπὶ δένδρων κτλ. Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτιζόντων τὰς φωλεὰς των συγκαταλέγονται ὅλα τὰ καταδύοντα ὑπὸ τὸ ὕδωρ, σχεδὸν ὅλα τὰ κολυμβητικὰ πτηνὰ καὶ πολλὰ τῶν ζώντων εἰς τὴν παραθαλασσίαν ὡς καὶ τῶν βαδιζόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Τινὰ ἂν καὶ συγκαταλεγόμενα μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτιζόντων τὰς φωλεάς των, δὲν κατασκευάζουσι ποσῶς τοιαύτας. Οὕτω πολλὰ ὑδρόβια πτηνὰ ἐναποθέτουσι τὰ ὠά των ἐπὶ ἀποκρήμνων βράχων ἢ ἐπὶ τῆς ἄμμου παρὰ τὴν παραλίαν. Ὁ νυκτοκόραξ, ὡς καὶ τινα ἄλλα ἐκ τῶν χερσαίων πτηνῶν, γεννᾷ τὰ ὠά του ἐπὶ γυμνῶν βράχων καὶ κάποτε ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου στέγης τῶν οἰκιῶν. Ἄλλα ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτιζόντων τὰς φωλεὰς σκάπτουσιν ἐντὸς τῆς ἄμμου διὰ νὰ προφυλάξωσι τὰ ὠά αὐτῶν, καὶ ἄλλα κτίζουσι φωλεὰς ἐκ καλάμων, κλάδων καὶ φύλλων ἐπὶ τοῦ χείλους τῶν βράχων, πλησίον τοῦ ὕδατος. Μεταξὺ τούτων εἶνε πολλαὶ θαλάσσιαι νῆσσαι, χῆνες, κύκνοι καὶ λάροι. Τῆς νήσσης ἡ φωλεὰ εἶνε εἴδός τι ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον αὐτὴ κατασκευάζει μὲ φύκη καὶ σχοίνους, καλύπτουσα ἀκολούθως αὐτὸ διὰ *πτίλων*, τὰ ὁποῖα ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸ στῆθός της.

Λέγεται ὅτι τὰ θαλάσσια πτηνὰ κτίζουσι πάντοτε τὰς φωλεὰς των ἐπὶ ἐκείνου τοῦ μέρους τῶν βράχων, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐστραμμένον δυτικῶς ἢ νοτιοδυτικῶς. Τὸ μεταξὺ τῶν Φεροῶν καὶ τῶν Σχετλανδικῶν νήσων ἀρχιπέλαγος εἶνε ἀγαπητὸν τῶν θαλασσίων πτητῶν ἐνδιαίτημα. Εὑρίσκονται ἐκεῖ εἴκοσι πέντε μεγάλοι βράχοι, ὀνομαζόμενοι *Πτηνῶν βράχοι*, ὅπου πλεῖστα εἴδη πτηνῶν κτίζουσι κατ' ἔτος τὰς φωλεάς των. Εἷς ἐξ αὐτῶν εἶνε μέγας μέλας βράχος ἔχων ὕψος περισσότερον τοῦ τετάρτου τοῦ μιλίου καὶ σχηματιζόμενος ἀπὸ σειρὰν κρημνῶν μέχρι τῆς κορυφῆς. Πλοῖα δὲν δύνανται νὰ τὸν πλησιάσωσιν, εἰμὴ ἐν ἄκρᾳ νηνεμίᾳ, ὅταν ἡ θάλασσα εἶνε ὅλως γαληνιαία εἰς τοὺς πρόποδάς του. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶνε τρικυμιώδης, ἡ θάλασσα μυκᾶται καὶ βράζει περὶς αὐτοῦ· συντριβόμενα δὲ τὰ κύματα ἐπὶ τῶν ἀποτόμων καὶ ὑψηλῶν πλευρῶν του, πίπτουσιν ἔπειτα ὡς ἀρρώδης βροχή. Τὸν βράχον τοῦτον κατοικοῦσι χιλιάδες πτηνῶν, τὰ ὁποῖα πλησίον ἀλλήλων κτίζουσι τὰς φωλεὰς των ἐπὶ τῶν κρημνῶν, ὅπου μένουσι διαρκῶς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπωάσεως, ἔχοντα ὅλα τὰς κεφαλὰς ἐστραμμένας πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ διάφορα εἴδη τῶν πτηνῶν δὲν κτίζουσι τὰς φωλεὰς των ἀναμὶξ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀλλ' ἑκάστη τάξις ἔχει ἰδιαιτέραν περιοχήν. Ὑψηλότερα ὅλων εἶνε αἱ φωλεαὶ τῶν μελανοπτέρων λάρων, κατόπιν αὐτῶν ἔρχονται αἱ τῶν λευκῶν λάρων, ἀκόμη δὲ χαμηλότερα κεῖνται αἱ φωλεαὶ ἄλλων πτηνῶν, ὡς τῶν θαλασσοβατίδων, τῶν χηνῶν καὶ τῶν *ησσῶν*. Ἐνῷ αἱ θήλειαι κάθηνται εἰς τὰς φωλεάς των, οἱ ἄρρενες ἵστανται πλησίον των καὶ φαίνονται προσπαθοῦντες νὰ τὰς διασκεδάζωσι διὰ τοῦ κροταλίσματος τοῦ ράμφους των καὶ διὰ τῶν ρωνῶν των.

Ἐν Αὐστραλίᾳ ὑπάρχει εἴδός τι ἰνδικῆς ὄρνιθος, ἡ ὁποία σχηματίζει μέγαν σωρὸν ξηρῶν φύλλων, χόρτου κλπ. Ὅταν διὰ τῆς σήψεως τῶν φυτικῶν τούτων οὐσιῶν ἀναπτυχθῇ θερμότης ἐντὸς τοῦ σωροῦ, ἡ ἰνδικὴ αὕτη ὄρνις σκάπτει ἐπὶ τῆς κορυφῆς λάκκον ἔχοντα δύο σχεδὸν ποδῶν βάθος, γεννᾷ τὰ ὠά της καὶ τὰ θάπτει ἐντὸς αὐτοῦ, ἀφίνουσα αὐτὰ νὰ ἐκκολαφθῶσι διὰ τῆς θερμότητος. Οἱ σωροὶ οὗτοι ἔχουσι πάντοτε σχῆμα πυραμίδος καὶ περιέχουσιν ἐνίοτε μεγάλην ποσότητα φύλλων καὶ χόρτου. Ἄλλο εἶδος πτηνοῦ κατασκευάζει τοιούτους σωροὺς ἐξ ἄμμου, χόρτου καὶ φύλλων, ἄλλο δὲ θάπτει τὰ ὠά του εἰς σωροὺς χώματος ἔχοντας ἐνίοτε ὕψος περισσότερον ἢ τὸ διπλάσιον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Τινὰ σκάπτουσι βαθεῖς λάκκους ἐν τῇ γῇ καὶ κατασκευάζουσιν ἐν αὐτοῖς τὰς φωλεάς των ἢ μεταχειρίζονται πρὸς τοῦτο τρώγλας ἄλλων ζώων. Ἡ ἀλκυονὶς σκάπτει πλησίον τῶν ἀκτῶν θολωτὴν στοὰν ἔχουσαν μῆκος ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ἀνοίγει εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐναποθέτει τὰ ὠά της. Ὁ κύψελος ζῇ κατ' οἰκογενείας ἢ κοινότητας· κτίζει δὲ τὴν φωλεάν του εἰς λάκκους ἔχοντας τριῶν ποδῶν βάθος, πλησίον εἰς σύρτεις. Ἂν ἡ ἄμμος εὑρεθῇ πολὺ χονδρή, σκάπτει βαθύτερον ἕως οὗ εὕρῃ ἄμμον λεπτήν. Τὸ πτηνὸν τοῦτο ἀρχίζει τὴν κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς ἐξάγον τὴν ἄμμον διὰ τοῦ ῥάμφους καὶ κρατούμενον ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς ἀνοιγομένης ὀπῆς διὰ τῶν ὀξέων ὀνύχων του, ἅμα ὅμως ἡ ὀπὴ γείνῃ ἀρκετὰ μεγάλη διὰ νὰ εἰσχωρῇ ἐντὸς αὐτῆς, σκάπτει διὰ τῶν ποδῶν καὶ ἐκβάλλει τὴν ἄμμον διὰ τῶν πτερύγων του. Ἡ κοινὴ θαλασσοβάτις κατασκευάζει ἑλικοειδῆ ὑπόνομον παρὰ τὴν ἀκτήν, χωρὶς δὲ νὰ ἑτοιμάσῃ ἐντὸς αὐτῆς ἰδιαιτέραν φωλεάν, ἐναποθέτει ἐκεῖ τὰ ὠά της κατὰ γῆς. Ἡ ὑπόνομος αὕτη εἶνε κάποτε πολὺ μακρά, στρεφομένη πότε πρὸς τὸ ἓν μέρος καὶ πότε πρὸς τὸ ἄλλο, ἐπανερχομένη δὲ ἐκεῖ ὅθεν ἤρχισεν, ἀπολήγει εἰς δωμάτιον κάτωθεν τῆς ὀπῆς ὡς ἔγγιστα. Εἴδός τι γλαυκὸς ἐν Καλλιφορνίᾳ κατασκευάζει τὴν φωλεάν του εἰς τρώγλας σκιούρων καὶ ἄλλων ζώων.

Σχεδὸν ὅλα τὰ πτηνὰ τῶν τάξεων, εἰς ἃς ἀνήκουσιν ἡ κοινὴ ὄρνις, ἡ ἰνδικὴ ὄρνις, ὁ ταώς, ὁ φασιανός, ὁ τέτραξ, ἡ πέρδιξ καὶ ἡ ὄρτυξ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀγρία ἰνδικὴ ὄρνις κρύπτει αὐτὴν ἐντὸς ὑψηλοῦ χόρτου καὶ καλύπτει τὰ ὠά της μὲ φύλλα δσάκις ἀναγκάζεται νὰ ἐξέλθῃ πρὸς εὕρεσιν τροφῆς. Ἡ ὄρτυξ, ὁ κορυδαλὸς καὶ ἄλλα πτηνὰ κρύπτουσι τὰς φωλεάς των ὄπισθεν σωρῶν χόρτου, κατασκευάζοντα εἶδος κυρτοῦ στεγάσματος ἐπ' αὐτῶν. Καὶ πολλὰ

δὲ ἄλλα εἴδη ἀμερικανικῶν στρουθίων κορυδαλοί, κίχλαι καὶ ἄλλα μικρὰ πτηνὰ κτίζουσιν ὡσαύτως τὰς φωλεὰς των ἐπὶ τῆς γῆς.

Αἱ πλέον ἀξιοθαύμαστοι φωλεαὶ εἶνε αἱ κατασκευαζόμεναι ἐπὶ θάμνων, δένδρων καὶ ἄλλων ὑψηλῶν θέσεων. Τινὲς κατασκευάζονται ἐκ πηλοῦ, τὸν ὁποῖον τὰ πτηνὰ πλάττουσι διὰ τοῦ ράμφους των ἄλλαι ἀνοίγονται ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ξύλου τῶν δένδρων, ἄλλαι ὑφαινόμεναι χαριέντως διὰ χόρτου καὶ τριχῶν κρεμῶνται εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων ἢ τοποθετοῦνται ἐπὶ τῶν ἑνώσεων τῶν κλάδων, ἄλλαι κατασκευάζονται διὰ φύλλων συρραπτομένων τόσον ἐντέχνως ὅσον ἂν ἐγίνετο χρῆσις βελόνης καὶ κλωστῆς. Μεταξὺ τῶν πτηνῶν τὰ ὁποῖα κατασκευάζουσι τὰς φωλεὰς των ἐκ πηλοῦ εἶνε ἡ τῶν βράχων χελιδών, ἡ ἀγροδίαιτος χελιδὼν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ κοινὴ χελιδὼν τῆς Εὐρώπης. Ἡ τῶν βράχων χελιδὼν κατασκευάζει τὴν φωλεάν της ἀποκλειστικῶς ἐκ πηλοῦ ἐν σχήματι φιάλης, προσκολλᾷ δὲ αὐτὴν εἰς τὰ πλάγια ὑψηλῶν βράχων καὶ κρημνῶν. Ἐξ ἢ ἑπτὰ πτηνὰ ἐργάζονται συνήθως διὰ μίαν φωλεάν, πετῶντα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ ἐπιστρέφοντα μὲ τὸ ράμφος πλῆρες πηλοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπαλύνουν πρὶν ἐπιθέσωσιν εἰς τὴν κατασκευαζομένην φωλεάν. Ἐν ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀρχιτέκτονα (ἐνῷ τὰ λοιπὰ εἶνε ἁπλῶς κτίσται), μένον ἐντὸς τῆς φωλεᾶς, καθομαλύνει τὸν πηλὸν καὶ ἐπιστατεῖ ὥστε ἡ ἐργασία νὰ γίνηται καλῶς. Ὁ πηλὸς ψηνόμενος ὑπὸ τοῦ ἡλίου γίνεται σκληρότατος. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶνε ὑγρός, αἱ χελιδόνες ἐργάζονται ταχύτατα καὶ ἐντὸς ὀλίγου τελειόνουσι τὴν φωλεάν των. Ἂν ὅμως εἶνε ξηρασία, τότε ἐργάζονται μόνον πρωΐαν καὶ ἑσπέρας, ὅτε ὁ πηλὸς εἶνε ὑγρός. Αἱ ἀγροδίαιτοι χελιδόνες κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον μὲ μικρὰν μόνον διαφοράν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, καὶ ἀναμιγνύουσαι μετὰ τοῦ πηλοῦ τεμάχια χόρτου. Τὰς προσκολλῶσι δὲ ἐπὶ τοῦ γείσου καὶ ἐπὶ τῶν δοκῶν τῶν ἀχυρώνων, κάποτε δὲ καὶ τῶν οἰκιῶν. Σχεδὸν πάντοτε κατασκευάζουσι μικρὰν ἐξώστην, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἄρρεν κάθηται καὶ ᾄδει πρὸς τέρψιν τῆς συντρόφου του, ἐνόσῳ αὕτη μένει ἐντὸς τῆς φωλεᾶς. Λέγουσιν ὅτι ὅταν προμηνύεται ψῦχος, ἡ φωλεὰ κτίζεται σχεδὸν κλειστὴ μετὰ μικρᾶς ὀπῆς διὰ τὴν ἔξοδον καὶ εἴσοδον μόνον τοῦ πτηνοῦ, ὅταν δὲ προμηνύεται καύσων, τότε ἡ φωλεὰ ἀφίνεται ὅλη ἀνοικτὴ πρὸς τὴν κορυφήν.

Τὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα ἀνοίγουσι τὰς φωλεάς των ἐντὸς τοῦ ξύλου τῶν δένδρων, ὀνομάζονται ξυλοκόπα. Τὸ κυριώτερον μεταξὺ αὐτῶν εἶνε ὁ δρυοκολάπτης, ὅστις πελεκῶν διὰ τοῦ ὀξέος ράμφους του τρυπᾷ καὶ τὸ σκληρότατον ξύλον. Πρῶτον ἀνοίγει μικρὰν σήραγγα κλίνουσαν πρὸς τὰ ἄνω, ἔχουσαν τόσον πλάτος ὅσον ἀρκεῖ ὅπως ἐν μόνον πτηνὸν διέρχηται δι' αὐτοῦ. Ἔπειτα κατασκευάζει πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ δένδρου μεγαλειτέραν ὀπήν, ἔχουσαν κάποτε βάθος τριῶν ἢ τεσσάρων ποδῶν. Τὰ ὠὰ ἐναποτίθενται εἰς τὸ βάθος τῆς ὀπῆς ταύτης ἐπὶ τῶν μικρῶν θραυσμάτων τῶν ξύλων, τὰ ὁποῖα ἔπεσαν ἐντὸς αὐτῆς. Τό τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἐργάζονται ἐναλλὰξ εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς των, σπανίως ἀναπαυόμενα πρὶν συντελεσθῇ τὸ ἔργον των.

Ὁ ἀετὸς καί τινα ἄλλα πτηνὰ κτίζουσι τὰς φωλεάς των ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψηλοτάτων δένδρων, διὰ κλάδων καὶ ξυλαρίων συμπλεκομένων τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ σχηματίζωσιν ἐπίπεδον δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸ βάρος ἀνθρώπου. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου ἡ θήλεια γεννᾷ τὰ ὠά της καὶ ἐκκολάπτει τοὺς νεοσσούς αὐτῆς. Ἀετοί τινες ἐν τούτοις ἐναποθέτουσι τὰ ὠά των ἐπὶ τοῦ χείλους ἀποτόμων κρημνῶν, σχεδὸν ἐπὶ γυμνοῦ βράχου. Καὶ αἱ περιστεραὶ κτίζουσι τοιαύτας φωλεὰς ἐκ ξυλαρίων, ἀλλὰ τόσον χαλαρῶς τὰ συμπλέκουσιν, ὥστε μόλις ὑποβαστάζονται τὰ ἐπ' αὐτῶν ὠά.

Πτηνά τινα πλέκουσι μεταξὺ τῶν κλάδων τῶν δένδρων ἄτεχνα ἐκ ξυλαρίων κάνιστρα, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατασκευάζουσιν ἁπλᾶς φωλεᾶς. Ἡ κίσσα, ἥτις εἶνε πανοῦργον καὶ δόλιον πτηνόν, κλέπτει δὲ καὶ τρώγει τὰ ὠὰ καὶ τοὺς νεοσσοὺς τῶν ἄλλων, καταβάλλει μεγάλας φροντίδας εἰς προφύλαξιν τῆς φωλεᾶς της, κτίζουσα πρὸς τοῦτο πέριξ αὐτῆς ὀχύρωμα ἐκ ξύλων καὶ ἀκανθῶν συμπεπλεγμένων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς φωλεᾶς ταύτης εἶνε ἐκ ριζῶν, ξυλαρίων καὶ πτερῶν ἀναμεμιγμένων μετὰ πηλοῦ. Ὁ σκώψ ἐπίσης κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐκ ριζῶν συμπεπλεγμένων μετ' ἀκανθῶν. Ἐκ τῶν περιεργοτέρων φωλεῶν εἶνε καὶ αἱ τῶν πτηνῶν τῶν καλουμένων *πλοκέων*, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται αἱ χλωρίδες καὶ ἄλλα. Ἡ ὡραία πυραλὶς ἡ χρυσῆ πλέκει ἐκ διαφόρων χόρτων μακρὸν στρογγύλον θύλακα, ἀνοικτὸν πρὸς τὴν κορυφήν, καὶ τὸν προσδένει ἐπὶ τῶν κλάδων δένδρου, τοὺς ὁποίους ἐνίοτε συμπλέκει μετ' αὐτοῦ. Ἡ φωλεὰ αὕτη κατασκευάζεται λίαν ἐντέχνως, διότι αἱ ἐκ χόρτου κλωσταὶ διασταυροῦνται καὶ συμπλέκονται ὡς διὰ βελόνης. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα εἴδη πλοκέων ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Αἱ φωλεαί των εἶνε πάντοτε ἐξηρτημέναι ἐκ κλάδων καὶ συνήθως ἄνωθεν τοῦ ὕδατος, ἕνεκα τῶν πιθήκων καὶ τῶν ὄφεων, οἵτινες πλεονάζουσιν εἰς τὰ θερμὰ κλίματα καὶ εἶνε οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τῶν πτηνῶν. Κλάδοι δυνάμενοι νὰ φέρωσι φωλεὰς πτηνῶν δὲν εἶνε ἀρκετὰ δυνατοὶ διὰ νὰ φέρωσι καὶ τὸ βάρος τοῦ πιθήκου, ὅστις εἶνε ἱκανῶς πανοῦργος, ὅπως μὴ ἐμπιστευθῇ ἑαυτὸν ἐπὶ ἀσθενοῦς κλάδου, ὅστις θραυόμενος δύναται νὰ συμπαρασύρῃ καὶ αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος πλοκέως ἐν Ἀφρικῇ, ὀνομαζομένου *κοινωνικοῦ πλοκέως*, ὅστις κτίζει ἐν κοινῷ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν δένδρων μεγάλας σκιάδας ἐκ χόρτου, στερεῶς πεπλεγμένας εἰς σχῆμα ἀλεξιβρόχου, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἕκαστον ζεῦγος κατασκευάζει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φωλεάν. Εἶνε δὲ τόσον στερεὰ καὶ πυκνὴ ἡ πλοκὴ τῶν σκιάδων τούτων, ὥστε χρησιμεύουσιν ὡς στέγη καὶ προφυλάττουσιν ἀπὸ τὴν βροχὴν τὰ πτηνά.

Ὁ *ράπτης* τῶν Ἰνδιῶν κατασκευάζει φωλεὰν περιεργοτέραν ἀκόμη τῆς τοῦ πλοκέως, διότι ράπτει πραγματικῶς τὰ ἄκρα τῶν φύλλων. Ἀφοῦ ἐκλέξῃ φύλλον ἱκανῶς μέγα διὰ τὴν φωλεάν, διατρυπᾷ κατὰ μῆκος τὰ ἄκρα αὐτοῦ διὰ τοῦ ὀξέος ράμφους του καὶ κατόπιν τὸ ράπτει εἰς σχῆμα θύλακος διὰ μικρᾶς ἰνὸς χόρτου, ἥτις χρησιμεύει ὡς ἐξαίρετος κλωστή. Ἐὰν τὸ φύλλον δὲν εἶνε ἀρκούντως μέγα, φέρει καὶ ἕτερον, τὸ ὁποῖον προσράπτει εἰς τὸ πρῶτον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Λέγουσιν ὅτι τὸ πτηνὸν τοῦτο δένει πάντοτε *κόμβον* εἰς τὴν ἄκραν τῆς κλωστῆς του ὅπως μὴ ἐξολισθαίνῃ αὕτη. Ὁ θύλαξ οὗτος εἶνε τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ οἴκου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ πτηνὸν κατασκευάζει θερμὴν καὶ χνοώδη φωλεάν. Εὑρίσκεται δὲ πάντοτε εἰς τὴν ἄκραν εὐκάμπτου κλωνός, ὥστε οὐδὲν κακοποιὸν ζῶον δύναται νὰ τὴν φθάσῃ· ἄλλως τε εἶνε καλῶς κεκρυμμένη, διότι ἔξωθεν εἶνε ὁμοία κατὰ τὸ χρῶμα πρὸς τὰ φύλλα τοῦ δένδρου. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο πτηνὸν τὸ ὁποῖον ράπτει, μεταχειριζόμενον ὅμως μικρὰ τεμάχια ράμματος, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἁπαξ μόνον διαπερᾷ τὰς ἀντιστοίχους ὀπὰς τοῦ φύλλου, δένεται δὲ εἰς τὴν ἄκραν ἑκάστοτε διὰ *κόμβου*. Τὸ πτηνὸν τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν, ἔχει οὐρὰν εἰς σχῆμα ριπίδος καὶ εὑρίσκεται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης.

Α*.

ΗΓΕΜΟΝΙΔΕΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙ

Εἶνε γνωστὸν ὅτι πολλαὶ ἡγεμονίδες διακρίνονται σήμερον ὡς ποιήτριαι, συγγραφεῖς καὶ τεχνήτριαι. Οὕτως ἡ μὲν βασίλισσα τῆς Ῥουμανίας εἶνε γνωστὴ ὡς ποιήτρια διαπρεπής, ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας γράφει *σονέτα* καὶ ἐκτυπώνει αὐτὰ ἡ ἰδία δι' ἰδίου πιεστηρίου, ἡ δὲ πριγγίπισσα Λουδοβίκη Φερδινάνδη τῆς Βαυαρίας καταλέγεται καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν εὐφαντάστων ποιητριῶν· καὶ ἡ πριγγίπισσα δὲ Θηρεσία τῆς Βαυαρίας γράφει λίαν ἐνδιαφερούσας περιηγήσεις. Γνωστὸν δὲ πρὸ πολλοῦ ὅτι τὰ ἡμερολόγια τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας ἐξεδόθησαν εἰς πολλὰς ἐκδόσεις. Ἡ βασίλισσα τῆς Ἰταλίας Μαργαρίτα ἀσχολεῖται ἐπίσης γράφουσα ἐπικρίσεις δραματικῶν ἔργων, ἃς ἀφοῦ ἐπιδείξῃ εἰς εἰδήμονας, μεταφέρει εἰς τὰ κριτικὰ αὐτῆς ἡμερολόγια, ἅτινα βεβαίως δὲν εἶνε προωρισμένα διὰ τὴν δημοσιότητα. Ἡ σύζυγος τοῦ διαδόχου τῆς Πρωσσίας εἶνε καλὴ ἀγαλματοποιὸς καὶ ζωγράφος. Καλῶς ἐπίσης χειρίζεται τὸν χρωστῆρα καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς πριγγίπισσα Βεατρίκη τῆς μεγάλης Βρετανίας. Ἡ βασίλισσα τῆς Δανίας εἶνε ζωγράφος ἔξοχος, ἡ δὲ πριγγίπισσα τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκα Καρλόττα διακρίνεται ὡς συνθέτις μουσικῶν ᾀσμάτων. Ὅλως πρωτότυπος καὶ ἰδιάζουσα φαίνεται ἡ ἐνασχόλησις ἑτέρας ἐξόχου γυναικὸς εἰς εἶδος ὅπερ, καθόσον γνωρίζομεν, σπανιώτατα ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ γυναικῶν μέχρι τοῦδε, ἤτοι εἰς τὴν χρυσοχοϊκὴν τέχνην, εἰς ἣν ἐνασχολεῖται ἡ ἡγεμονὶς Μαρία Θηρεσία, σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος Καρόλου Λουδοβίκου, ἥτις διδάσκεται ταύτην τὴν τέχνην ὑπὸ εἰδικοῦ τινος τεχνίτου ἐν Μεράν καὶ ἥτις, καθ' ἃ λέγεται, δεικνύει μεγίστην πρὸς τὴν τέχνην ταύτην εὐφυΐαν καὶ ἐπιδεξιότητα.

Κυρία Σ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Πλούσιός τις Ἄγγλος γαιοκτήμων ἔσχε τὸ ἀτύχημα πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ν' ἀπολέσῃ τὴν σύζυγόν του. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μακαρῖτις τῷ ἦτο λίαν προσφιλής, ὡρκίσθη νὰ μὴ χωρισθῇ ποτὲ τῶν λειψάνων της, πρᾶγμα ὅπερ καὶ ἔπραξε κατὰ παράδοξον ὅλως καὶ πρωτότυπον τρόπον. Ἔφερε τὸ πτῶμα τῆς συζύγου του εἰς τὴν πόλιν Κόττα τῆς Σαξωνίας, ἔκαυσεν αὐτὸ μεθ' ὅλης τῆς ἐπισημότητος καὶ πομπῆς, συνέλεξεν ἐπιμελῶς τὴν τέφραν καὶ ἐπιστρέψας οἴκαδε ἔπινε καθ' ἑκάστην πρὸ τοῦ γεύματος ποσότητά τινα τῆς πολυτίμου ταύτης τέφρας μεμιγμένην μετὰ ἀρίστου οἴνου. Οὕτω ὁ ἀπαρηγόρητος χῆρος πίνει ἀδιακόπως καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως τὴν προσφιλῆ σύζυγον, χωρὶς νὰ παραβλαφθῇ τὸ παράπαν ἡ πέψις του. Αὐτὸς οὗτος διισχυρίζεται μάλιστα ὅτι ἔκτοτε διατελεῖ ὑγιέστατος, κυρίως δὲ ὅτι ἔκτοτε αἰσθάνεται εὐεργετικὴν ἠρεμίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος. Μὴ νομίσῃ δέ τις ὅτι ὁ κύριος οὗτος ἔχει τεταραγμένας τὰς φρένας· τοὐναντίον μάλιστα, θεωρεῖται ὡς εὐφυέστατος ἐν ταῖς συναναστροφαῖς καὶ ταῖς συναλλαγαῖς, ἀγαπᾶται ὑφ' ὅλων καὶ κάμνει εὐεργεσίας πολλὰς εἰς πτωχοὺς καὶ ἀξίους προστασίας.

Ὁ πῖλος τοῦ μεγάλου φυσιοδίφου Cuvier φυλάσσεται ἔτι, εἶνε δὲ τόσον μέγας, ὥστε εἰς πάντα ἄλλον, ὅστις ἤθελε δοκιμάσει αὐτόν, κατέρχεται μέχρι τῶν ὤμων. Ὅταν ἀπέθηκαν ἐντὸς τοῦ φερέτρου τὸν νεκρὸν τοῦ Cuvier, προσήρμοσαν τὴν τεραστίαν μεγέθους κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ φερέτρου διαπεράσαντες διὰ σιδηροῦ ὀβελοῦ, ὅπως μὴ κλαπῇ ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων.

Ὁ «Τρομερὸς» εἶνε τὸ μέγιστον θωρηκτὸν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Γαλλίας. Ἡ καθέλκυσις αὐτοῦ ἐγένετο τῇ 16 Ἀπριλίου ἐν Lorient μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας. Ἡ διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν αὐτοῦ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς 28 ἑκατομμύρια. Οὐδέποτε πολεμικὸν πλοῖον ἀπῄτησε τοσαύτην δαπάνην. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶνε 104 μέτρων, τὸ πλάτος 21 μέτρων καὶ 15 μέτρων τὸ ὕψος. Τὸ πάχος τοῦ θώρακος εἶνε 55 ὑφεκατόμετρα. Ἡ κινητήριος αὐτοῦ δύναμις ἀναλογεῖ πρὸς δύναμιν 8,500 ἵππων. Τὸ πλήρωμά του ἀποτελεῖται ἐκ 500 ἀνδρῶν, εἶνε δ' ὡπλισμένον διὰ 39 κανονίων διαφόρων μεγεθῶν καὶ εἰδῶν. Ὁ «Τρομερὸς» δὲν εἶνε προωρισμένος διὰ μεγάλους πλοῦς. Ἕνεκα τοῦ μεγέθους του δὲν δύναται νὰ διέλθῃ τὸν πορθμὸν τοῦ Σουέζ, ἡ δὲ κατασκευή του δὲν τῷ ἐπιτρέπει νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς γαλλικὰς ἀκτάς· στερεῖται δὲ ἱστίων παντελῶς.

Ἐγένετο ἐσχάτως ἐν Παρισίοις, ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοῦ «Γενικοῦ Συνδέσμου τῶν Σωτήρων» ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀπονομὴ βραβείου εἰς διαφόρους, οἵτινες διέσωσαν προκινδυνεύσαντες τὰς ζωὰς τῶν ἄλλων. Μεταξὺ τῶν βραβευθέντων διὰ τιμητικῶν μεταλλίων μνημονεύεται ὁ στρατηγὸς Γαλλιφέ, διασώσας μίαν γυναῖκα καὶ ἓν παιδίον καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ διαμελισθῶσιν ὑπὸ κινουμένης ἀτμομηχανῆς. Ὁ στρατηγὸς ἀπεμάκρυνε βιαίως τὸ παιδίον καὶ τὴν γυναῖκα, ῥίψας ἀμφοτέρους ἐκτὸς τῆς γραμμῆς, καὶ εὑρεθεὶς αὐτὸς ἐκτεθειμένος εἰς τὸν κίνδυνον, ἀφοῦ παρασυρθεὶς μόλις ἀπηλλάγη φέρων τραῦμα ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης. Μνημονεύομεν πρὸς τούτοις τὸν Ἰωάννην Poënceť, εἰς ὃν τὸ τέταρτον ἤδη ὁ ὑπουργὸς ἀπένειμεν ἐφέτος χρυσοῦν μετάλλιον, τὸν S. L. Brun, ἀστυνομικὸν φύλακα, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1871 δὲν ἀριθμεῖ ὀλιγώτερα τῶν δέκα σωστικὰ ἀνδραγαθήματα, τὸν S. Prestavoine, ναύτην, ὅστις ἐνδεκάκις ἔσωσε κινδυνεύοντας ἐν θαλάσσῃ, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνωτέρω μόλις δεκαπενταετῆ, ὅστις ἐγλύτωσεν ἤδη δύο παιδία, τὸν Πελισσιέ, μαθητὴν τοῦ λυκείου Καρολομάγνου, μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας ζωῆς σώσαντα γυναῖκα ἐν ᾧ ἐπνίγετο ἐν τῇ Μάρνῃ, καὶ τὸν Κάρολον Μαγκὲν ἑπτὰ ἐτῶν, ὅστις ἀπέσυρε τὴν ὀκταετῆ ἀδελφήν του κάτωθεν τῶν πάγων.

Εἷς ἓν τῶν καφενείων τοῦ Βερολίνου ἐργάζεται ἠλεκτρικὴ συσκευή, διὰ τῆς ὁποίας οὐ μόνον παρέχεται φῶς, ἀλλὰ καὶ ἀλέθεται καὶ παρασκευάζεται ὁ καφές. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καταστήματος ἐγκαθιδρύσεως κυλικείου, ἐφ' οὗ ὑπάρχει μικρὰ ἠλεκτρικὴ μηχανὴ κινοῦσα ἕνα καφόμυλον. Τὸ ὕδωρ θερμαίνεται ἐντὸς μεγάλων ὑελίνων φιαλῶν, ἐν αἷς βυθίζεται σπειροειδὲς μετάλλινον σῦριγμα διαπερώμενον ὑπὸ τοῦ ῥεύματος· τέταρτον ὥρας ἀρκεῖ ὅπως φέρῃ τὸ ὕδωρ εἰς ἀναβρασμόν. Δὲν ὑπάρχουσιν ὑπηρέται πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν πελατῶν, ἑκάστης τραπέζης συγκοινωνούσης πρὸς τὸ κυλικεῖον διὰ μέσου μικροῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις φέρει τὰς προμηθείας εἰς αὐτούς. Ἡ τοιαύτη συσκευὴ εὐαρεστεῖ ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς θαμίζοντας ἐν τῷ καφενείῳ πρὸ πάντων ἕνεκα τῆς καταργήσεως τῶν πρὸς τοὺς ὑπηρέτας φιλοδωρημάτων, καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας λειτουργεῖ.

Κατά τι τηλεγράφημα ἐκ Σεβίλλης ἐν τῇ Ἱσπανικῇ ἐπαρχίᾳ Πολτάνα ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῶν Πυρηναίων ἀνεφάνη ἡφαίστειος κρατήρ. Ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τῆς παραδόξου εἰδήσεως εἶνε ὅτι πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς 22 Ἀπριλίου ἠσθάνθησαν ἐν Πολτάνᾳ σεισμὸν ἄνευ ἰσχυρῶν δονήσεων καὶ πτώσεως οἰκοδομῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ μέρους ἐκείνου δὲν ἠννόησαν οὔτε κλονισμοὺς οὔτε κυμάνσεις ἐδάφους, ἀλλ' ἤκουσαν ὑπόγειον θόρυβον, ὅμοιον πρὸς τὸν παραγόμενον ὑπὸ ὀχήματος δρομαίως διαβαίνοντος τῆς ὁδοῦ. Ἀλλ' ἂν αἱ δονήσεις ὑπῆρξαν ἀσθενεῖς, ἡ γῆ διερράγη βαθύτερον. Τὸ ἔδαφος εἰς τὰ περίχωρα τῆς Πολτάνας, ἐν χιλιόμετρον ἀπέχοντα ταύτης, διερράγη καὶ κατεσχίσθη ἐπὶ ἐκτάσεως 70 μέτρων μήκους καὶ 20 μέτρων πλάτους. Διὰ τῆς εὐρείας ταύτης ρωγμῆς ἀνέδυταν ἀέρια, καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτόπτου, καπνοί, καὶ συμπεπυκνωμένοι ἀτμοί.

Κατὰ προσφάτους στατιστικὸς πληροφορίας, ὁ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἰνδικὸς πληθυσμὸς βαίνει σταθερῶς ἐλαττούμενος. Ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἰνδικοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τὸ 1884, ἀνήρχετο εἰς 265,000, ἐξ ὧν 63,000 πεπολιτισμένοι ἐν τῇ ἰνδικῇ περιφερείᾳ, καὶ 19,000 ἄγριοι. Αἱ ὑπολειπόμεναι τοῦ πληθυσμοῦ 183,000 ἰνδῶν εἶνε διεσκορπισμέναι ἐπὶ γῆπέδων εἰς 13 ἐπικρατείας καὶ ἐντὸς τῶν ἐκτὸς περιφερειῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡ συνείδησις διακηρύττει τὸ ἐλεύθερον τῆς βουλήσεως. Ἡμεῖς εὐθυνόμεθα δι' αὐτὴν ὡς καὶ διὰ τὴν κακὴν ἢ καλὴν διεύθυνσιν ἣν λαμβάνει. Αἱ ἕξεις καὶ αἱ ἐπιθυμίαι πρέπει νὰ ὑπακούωσιν καὶ ὄχι νὰ κυριεύωσιν ἡμᾶς· ἡ συνείδησίς μας, καὶ ἀφοῦ ἐνδώσωμεν, εἰσέτι λέγει ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ ἀνθέξωμεν, καὶ ὅτι ἀρκεῖ, ὅπως νικήσωμεν ἐν τῷ ἀγῶνι, νὰ ποιήσωμεν χρῆσιν τῆς θελήσεως. Οὐδεμία ἀπόφασις τοσοῦτον δύσκολος εἶνε, ὥστε νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου δύναμιν.

Καθηγητής. — Ἰδού, κύριοι, εἰς τὸ φωσφόρον αὐτό, τὸ ὁποῖον κρατῶ εἰς χεῖράς μου, ἀντιπροσωπεύονται καὶ τὰ τρία βασίλεια τῆς φύσεως. Τὸ ξύλον ἀνήκει εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον, τὸ θεῖον εἰς τὸ τῶν ὀρυκτῶν, ἡ δὲ χεὶρ ἡ ὁποία τὸ κρατεῖ ἀνήκει εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζῴων.

Ὁ Κ* ἐνυμφεύθη θελκτικὴν νεάνιδα, ἣν ἠγάπα ἀλλ' ἥτις τὸν ἀπεστρέφετο. Φίλος συναντήσας αὐτὸν τὸν συνελυπεῖτο ἐπὶ τούτῳ λέγων ὅτι θὰ ἦτο πολὺ δυστυχής:

— Ὄχι, φίλε μου· δυστυχὴς εἶνε ἐκείνη, καὶ ὄχι ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ νεόνυμφος, διότι εἶνε ὑποχρεωμένη νὰ βλέπῃ καθ' ἑκάστην ἄνδρα τὸν ὁποῖον ἀποστρέφεται, ἐν ᾧ ἐγὼ βλέπω γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἀνδρέου Κορομηλᾶ» καὶ «Κοραῆ» 1885 — 12.